

CARLO GOZZI

KRÁL JELENEM

*Tragikomická báchorka
o třech dějstvích*

*Přeložil a pro loutky
upravil
Vašek Sojka*

ORBIS—PRAHA

1957

zem. Goldoni tedy hledá novou cestu a přechází od komedie masek ke komedii charakterů, opouští staré tradiční divadlo. Setkává se však s nepochopením řady konservativců, mezi nimiž byl i Carlo Gozzi. Gozzi byl vyznavačem staré commedie dell'arte, znovu uvádí na scéně tradiční figury. Napsal devět her. Některé z nich zaměřením parodistického, satirického („Láska ke třem pomerančům“, „Zelený ptáček“), ale nejtypičtější pro něho jsou hry fantastického pohádkového děje jako „Turandot“ nebo „Král jelenem“ (napsaná roku 1762).

A právě po této hře sáhl mladý dramaturg divadla Umělecké výchovy Vašek Sojka. Jako citlivý divadelník poznal, že vyhraněnost typů commedie dell'arte a fantastičnost celé zápletky je možno předvést právě loutkami věrohodně a působivě. Připravit text, který by se mohl hrát, nebyla práce snadná. Vašek Sojka si musel sám hru přeložit, dopsat některé pasáže, které byly pouze v dějové kostře, shrnout a skloubit pro zjednodušení a urychlení spádu děje některé výstupy, dořešit některé vztahy a situace.

Vznikl tak dobrý přepis této staré klasické hry s jasnou myšlenkou ušlechtilého zápasu dobra proti zlobě, nenávisti a ziskuchtivosti, přepis plný dramatických okamžiků, napsaný živým a čistým jazykem. Jazykem, který je poetický, jemný, ale v okamžiku řízný a jasný, jak to situace a postavy vyžadují. Jde tedy skutečně o loutkovou hru, jakých je málo. A přece se od své premiéry v divadle Umělecké výchovy na jevišti neobjevila.

Přečtěte si ji a uvidíte, že si takového osudu nezaslouží. A nebojte se ji hrát. Nechte si poradit od mladického, ale přitom zkušeného divadelníka a dramaturga, který cítil, že tato hra ve spojení s loutkami bude dobrým a plnokrevným divadlem — a dobrému divadlu Vašek Sojka rozuměl.

Hana Lamková

LOUTKY

CIGOLOTTI
průvodce cizinců v Benátkách
jako prolog

DERAMO
král serendippský

TARTAGLIA
první ministr

CLARICE
jeho dcera

PANTALON
druhý ministr

ANGELA
jeho dcera

LEANDRO
jeho syn

BRIGHELLA
králův číšník

SMERALDINA
jeho sestra

TRUFFALDINO
ptáčník, její milenec

DURANDARTE
kouzelník

STARÝ VENKOVAN

PAPOUŠEK

STRÁŽE

Scény

I., III. a V. obraz — komnata
II. a VI. obraz — králův kabinet
IV. obraz — les

Místo děje
Serendipp a jeho okolí

PROLOG

Před oponou

CIGIOLOTTI (*pokloní se obecenstvu a spustí hlasem vyvolavače*): Tady jsem, vysoce vážené obecenstvo, abych vám vypověděl věci veliké velice velmi. Právě dnes je to pět let, co do zdejšího města Serendippa zavítal veliký kouzelník, který měl v malíčku veškeré umění negromantické; jmenoval se Durandarte a já byl jeho věrným sluhou. Jak se dověděl Deramo, král tohoto města, že se můj pán objevil v hospodě „U chlupaté opice“, zavolał hned věrného svého ministra a povídal mu: Tartaglio, — tak se totiž jmenuje ten ctihodný ministr — můj důvěrníku, skoč ke „Chlupaté opici“ a přiveď mi toho kouzelníka Durandarte. Věrný Tartaglia poslechl a přivezl kouzelníka k jeho veličenstvu. Zbytečně bych se šířil o bohaté hostině, uspořádané na počest mého pána. Stačí, povím-li, že Durandarte při svém odchodu zanechal

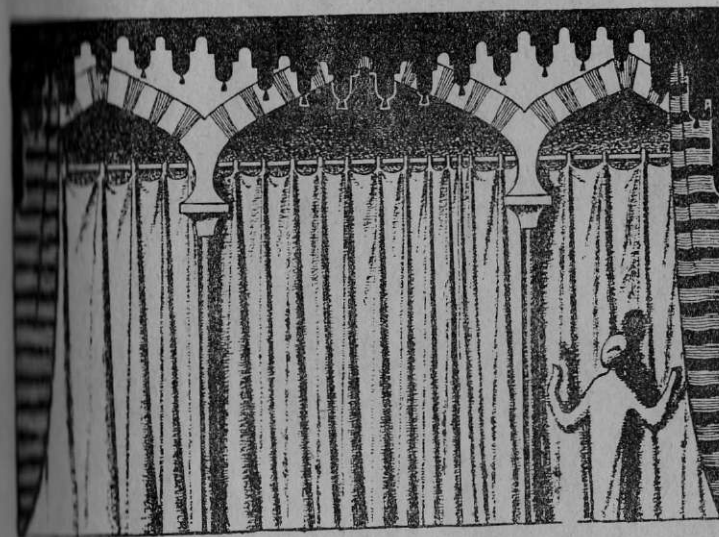
jeho veličenstvu na znamení své vděčnosti dvě tajemství, dva divy, dva zázraky svého kouzelnického umění... Ale nebudu vám je blíže vykládat, abych vás nepřipravil o překvapení, neboť je tu ještě dnes na vlastní oči uvidíte. Jen tolik vám povím, že jsem měl tu čest velikému Durandartovi sloužit čtyřicet let, a přece jsem se nemohl praničemu naučit z jeho černého umění. Až jednoho dne mi povídá: Běda tobě, Cigolotti, jestli se před rokem 1925* živé duši zmíníš o těch dvou tajemstvích, jež jsem svěřil serendippskému králi. Ale 5. ledna 1925,** kdy tato dvě velká tajemství způsobí veliké zázraky, doneseš mě v podobě papouška do roncislappského lesa, kde mě necháš, neboť já musím potrestati zradu, jež vznikne z jednoho strašlivého tajemství z těch, která jsem svěřil králi serendippskému. — Po těchto slovech ještě zvolal: Ach, můj milý Cigolotti, osud můj se naplní. Demogorgon, bůh vil, chce tomu, abych žil pět let jako papoušek. Tedy nezapomeň, 5. ledna 1925 pustíš mě na svobodu v lese roncislappském, kde, polapen ptáčníkem, vykonám veliké divy a budu vysvobozen; tobě pak se dostane bohaté odměny za tvé věrné služby. A když to dopověděl, ztratil podobu lidskou a proměnil se k mému náramnému podivení v překrásného papouška. — Tak pozor, vysoce vážené obecenstvo, pozor na divy a zázraky dnešního dne, neboť právě se chystám odnést začarovaného papouška do lesa roncislappského, a jestli se pak dostanu k té své toužebně očekávané bohaté odměně, dovolil bych si ji propít ve výčepu „U chlupatého opice“ na vaše zdraví. (*Pokloní se a odejde*)

* Uvede se rok, v kterém se koná představení.

** Uvede se datum představení.

PRVNÍ DĚJSTVÍ

PRVNÍ OBRAZ

Komnata

V ý s t u p 1. Tartaglia a Clarice

TARTAGLIA: Vidiš, dceruško, jak nám v tom serendippském království přálo štěstí? Z tebe je velká dáma a já jsem všemi obávaný a u krále Derama oblíbený první ministr. A teď, milá Clarice, je vhodný okamžik, abychom se ještě výše vyšvihli. Poslechněš-li mě, budeš ještě dnes královnou.

CLARICE: Já královnou? Jak to?

TARTAGLIA: Ano, královnou. — Víš dobře, že král Deramo, když dva tisíce sedm set osmačtyřicet mladých princezen a dam vzal ve svém kabinetě na paškál, všechny je vyházal, čert ví proč, a před čtyřmi lety se rozhodl, že se neožení.

CLARICE: To vím. Ale snad nebudete věřit, že by volba padla na mne po tolika odmrštěných dámách!

TARTAGLIA (*pyšně*): Ty rozumbrado, když něco řeknu, vím, co povídám. Nech mě domluvit. Včera jsem se k němu šikovně přitočil, vyložil mu, že království nemá následníka, že lid je nespokojen, pobouřen a tak dále, a přemluvil jsem ho, aby se přece oženil. Ale on si už jednou vzal do hlavy, že musí napřed ve svém tajném kabinetě děvče podrobit výslechu. A protože vyslechl už všechny princezny, rozhodl se veřejně provolat, aby se každá dívka jakéhokoli stavu přihlásila k výslechu v tom zatrachtilém kabinetě, a že se on zavazuje vzít si tu, která se mu zalíbí. Sestavili jsme seznam dvou set dívek a o pořadí rozhodl los. Tvé jméno bylo vytaženo první; objevil se tedy před ním nejdříve. (*Zticha*) Pověz, dceruško, nemáš snad někde nějakou skrytou vadu, na kterou by mohl přijít?

CLARICE: Ach, tatínku, ušetřte mne, prosím vás!

TARTAGLIA: Cože? Jakže? Blázínku, honem se přichystej... a dobře se drž při zkoušce... nebo... Vzpěčuješ se snad mě poslechnout? (*Tiše*) Tak máš, máš skrytou vadu, co?

CLARICE: Nemám, ale bojím se. Neobstojím při zkoušce, není to možné, budu odmítnuta.

TARTAGLIA: Co? Odmítnuta? To se nemůže stát. On si mne váží. Jen běž, už je čas. Čeká na tebe v kabinetě. A drž se!

CLARICE: Tatínku, nemohu se dobře držet. Musím přece přiznat, že jsem zamilována do Leandra. Nebudu schopna svou lásku před králem skrýt.

TARTAGLIA (*zuřivě vybuchne*): Do Leandra, syna druhého ministra Pantalona? Do obyčejného dvorního kavalíra? Ó, hanebná dcero, nehodná dcero strašlivého Tartaglii!

CLARICE: Proboha, ušetřte mne. Nechci za nic na světě ublížit své přítelkyni Angele a stát se její sokyní. Víím, že krále k smrti miluje.

TARTAGLIA (*znova vybuchne*): Cože? Angela, dcera Pantalónova, miluje krále? (*K sobě*) Angela! Ten poklad, jež bych chtěl co nejdříve láskou či násilím získat pro sebe. Miluje krále! (*Nahlas*) Clarice, slyš mě a třes se! Nepředstoupíš-li okamžitě před krále, nebudeš-li se při zkoušce dobře držet, dáš-li najevo svou lásku k Leandrovi, nevynasnažíš-li se, aby volba padla na tebe a mukneš-li jen králi o tom, cos mi tu řekla, jed je připraven, smrt máš jistou, zhyneš jako obět mé zuřivosti!

CLARICE (*ustrášena*): Poslechnu vás. Uvidíte, že budu odmrštěna, potupena, jak si žádáte. Ale poslechnu vás. (*Odejdou*)

V ý s t u p 2.
Pantalon a Angela

PANTALON: Člověk neví, milá dcerunko, člověk neví. Dva tisíce sedm set osmačtyřicet princezen a dam bylo arci odmítnuto naším králem. Zavolá si je jednu po druhé do svého tajného kabinetu, dá každé tři nebo čtyři otázky a pošle ji pak ve vši zdvořilosti zase pěkně domů. Buď se mu nezamlouvá její hlas nebo rozum, nebo jestli má tak bystrý vtip, že ji prokoukne až dovnitř, a najde, co se mu nelíbí, nebo má-li šotka, který mu prozrazuje nejskrytější chybičky... to člověk neví. Jinak není takový podivín. Už tak dlouho mu sloužím a vždycky jsem měl v něm dobrého a moudrého pána a krále, ale v tomhle vězí jistojistě nějaká čertovina.

ANGELA: Tatínku, proč jste dovolil, abych byla vystavena takové hanbě? To bude má smrt, odmítne-li mě, a on mě...

PANTALON: On tě jistě odmítne. Ale, mé srdéčko, na kolena jsem klekl, prosil ho, zapřísahal, aby tě osvobodil od té zkoušky. A víš, co mi odpověděl? Protože každé dívce je po mém rozkazu přístup ke mně do-

volen, bylo by nespravedlivé, aby vaše dcera měla zvláštní dovolení nepodstoupit velikou zkoušku jako ostatní. Tak pravil a dal tvé jméno slosovat s ostatními, a bylas vytažena třetí. Co tedy chceš dělat? Musíš jít.

ANGELA: Vědomí, že jsem nehodna takové cti, bere mi odvahu. Ale kdyby hledal upřímnost a věrnost, kdyby hledal lásku...

PANTALON: Lásku? Ty jsi zamilována, holčičko?

ANGELA: Ano, otče, přiznám se vám; vím, že mě máte rád. Byla jsem tak opovážlivá, že jsem se zamilovala do svého krále. Budu odmítnuta, tatínku, a umřu. Ne protože mě zavrhl panovník, ale protože budu zavržena tím, jenž je mé celé srdce, můj celý život.

PANTALON: Och, já ubožák, co to zase slyším?

ANGELA: Ach, nejvíce se bojím nepřátelství Tartagliova. Nejen že ve své ctižádosti baží po tom, aby jeho dcera byla zvolena, ale on na mne stále pohlíží toužebným zrakem a vzdychá.

PANTALON: Ke všemu ještě také s téhle strany láska? Nebe ti, dceruško, dej, aby ti to bylo k dobrému. Nevím, co tomu říci. Ale čas utíká a ty jsi třetí na řadě, už musíš jít.

ANGELA: Lásko, stůj při mně! (Odejdou)

*V ý s t u p 3.
Brighella a Smeraldina*

(Smeraldina má veliký vějíř a komicky nádherný orientální úbor)

BRIGHELLA: Tak přece nes hlavu vzhůru a nedrž ruce tak pitvorně, k čertu — celou hodinu už tě učím, a ty se chováš hůř než předtím.

SMERALDINA: Cože, bratře? Tobě se nezdá, že vypadám tak skvěle, že by se do mne musilo zamilovat divoké zvíře, natož král?

BRIGHELLA: Jak to zase mluvíš? Probreptneš-li něco

takového před jeho veličenstvem, dám za to krk, že jeho milostné projevy se omezí na notný pohlavek. Příležitost se nesmí jen tak zahodit. Víš, že uchvátíš-li jeho veličenstvo, budeš dnes královnou a já jako tvůj bratr povýším z číšníka nejmiň na maršálka.

SMERALDINA: Když nejde o nic jiného než uchvátit, to nemusíš mít starost. Už tři dny čtu zamilované romány a naučila jsem se z nich nejkrásnějším vzdechům nazpaměť. I kdyby byl sebe studenější patron, musí vzplanout jak vích slámy.

BRIGHELLA: No, dej Pánbůh, aby to byla pravda. Ale tenhle tvůj obličej... a tvá figura... nu, dobrá... Pojdme, a pravou nohou napřed, ať máme štěstí. (Chce odejít)

*V ý s t u p 4.
Truffaldino a předešlí*

TRUFFALDINO (zeleně oblečen jako ptáčník): A jeje, to je náhodička, přítel Brighella, koukněme se! A má Smeraldina — (dá se do smíchu) — hahahaha — jakou to máš maškaru na sobě? Vždyť není masopust. A nač ten vějíř? Tím se oháníš, aby na tebe mouchy nesesadaly, ne?

SMERALDINA: Drž jazyk za zuby, ano? Ty tomu rozumíš, co je hezké a co ne.

TRUFFALDINO: Ale, ale, co tak zprudka? A kampak se vlastně ubíráte?

BRIGHELLA: Vedu Smeraldinu do královského kabinetu, aby se tam ucházela o ruku královi.

TRUFFALDINO (se ještě směje): Hahaha, ale jdi! (K Smeraldině) Vaše nastávající veličenstvo, neračiž mi laskavě všet milostivého bulíka na nos, já nejsem dnešní.

SMERALDINA: Co? Ty tomu nevěříš?

TRUFFALDINO: Leda bych byl blázen. Ty by ses tak na trůně vyjímala! (Řehtá se)

SMERALDINA (*pohoršena*): No tak dobře, nevěř si!
Však uvidíš, jen co se vrátím jako královna.

TRUFFALDINO: Prosím tě, mluvíš vážně?

SMERALDINA: Úplně vážně. Ostatně se přesvědčíš.

BRIGHELLA: A co se budeme vůbec zahazovat s tímhle chudákem, já nastávající králův švagr a ty jeho choť? Pojď, je čas! (*Vezme ji za ruku a odchází*)

TRUFFALDINO: A jejejeje! (*Běží za nimi a zadrží je*)
Počkejte, počkejte, tohle takhle nejde! Jestli je to opravdická pravda —

BRIGHELLA: To si myslím, že je.

TRUFFALDINO: Ale to bych si tedy vyprosil! Holečku, Smeraldina se jednou se mnou zasnoubila, a to nemůže být, aby si teď brala někoho jiného.

BRIGHELLA: Nesmysl!

TRUFFALDINO: Tohle já nedovolím, rozumíte, aby se s mou nevěstou prováděly takové machinace, kombinace, operace, mutace a amputace, a basta! Mně slíbila manželství a to stačí.

SMERALDINA: Královské rozkazy ruší všechny sliby, abys věděl.

BRIGHELLA: Copak si myslíš, že má sestra, která má naději na trůn, by si vzala nanicovatého ptáčníka bez krejcaru? To tě nesmí ani napadnout.

TRUFFALDINO (*na měkko*): Ale... ale to je skandál! — Smeraldino, Smeraldinko moje, že ty to tak zle se mnou nemyslíš, víd? Vždyť co bych si počal, kdyby ses mi vdala?

SMERALDINA: Nemůže být jinak.

TRUFFALDINO: Ach, jemináčku! Tak ty mě opravdu opouštíš? No, to jsem si na tebe nemyslel, víš (*vzlyká*), že bys mi tohle provedla. Mně to může srdce utrhnout!

SMERALDINA: No tak, snad bys nebrečel, vidíš, mě to samotnou dojíká, že mám slzy na krajíčku. Jen se netrap! Až budu tou královnou, slibuji ti veškerou svou královskou milost. (*Odejde s Brighellou*)

TRUFFALDINO (*naříká*): Ach, jejejeje, to je pro mne

ranal! Žádný neví, co je láska, kdo ji nezkusí. Nezbyvá mi, než abych si tu v koutku o samotě sedl a nyl nad tou ošemetnou zradou jako raněná holubice. (*Hedne na jedné straně scény a rozjímá pro sebe*)
Ach, ty saframentské ženské!

ZÁPIS V RINGU?
V ý s t u p 5.
Leandro a Truffaldino

LEANDRO (*vejde, nevšimne si Truffaldina a mluví žalostně k sobě*): Ach, Clarice! Má milovaná! Jak je mi úzko, srdce mi buší. Mám strach, anž, musím se přiznat, mám strach, že si ji pro nesčetné její půvaby král zvolí — a já zbudu sám se svou láskou, připraven o celé štěstí svého života. Ó žel! (*Sedne na druhé straně scény a rozjímá nad svým neštěstím*)

TRUFFALDINO (*naříká*): Má Smeraldinka se objeví před králem! Ach jo! Až udělá před ním své roztomilé pukrle, až si on všimne všech jejích skrytých i zjevných vnaď, byl by blázen, aby po ní nesáhl všemi čtyřmi! Považme jen, až uvidí její spanilý drdůlek, její šelmovské oči, jež se za každým točí, její divukrásný nosánek tak sličně na špičce zvednutý, její tak malebně pihovaté tvářičky, její široko se rozkládající pusinku, rozkošně nemytý krček, baculatá ramínka a tak dále... nevím, nevím, jestli jí hned nepadne kolem krku!

LEANDRO: Nikdy bych nebyl uvěřil, že mě má Clarice tak zrádně oklame; ó ženy, ženy, jak jste nestálé! Ale ne, nevěřím, to jistě jen ten ctižádostivec Tagaglia ji přinutil k tomu, aby vkročila do králova kabinetu! Ach, ta ubohá!

TRUFFALDINO: Že by Smeraldina mohla tak na mne zapomenout? Vždyť ke mně dycinky bývala tak přelíci, tak srdečná! Ne, to jistě nevyšlo z její hlavy. To ten její bratr Brighella ji k tomu přiměl. Ach, ta nešťastná! Ach, já nešťastný! (*Pláče*)

LEANDRO (*rovněž pláče*): Ach, tá ubohá! Ach, já ubohý! (*Oba vzlykají zároveň a povšimnou si jeden druhého*) Ach!

TRUFFALDINO: Ochi! — Vy jste ubohý?

LEANDRO: Vy jste nešťastný?

TRUFFALDINO: Ó, ano. Na neštěstí jsem velmi nešťastný.

LEANDRO: Jistě nejste tak nešťastný jako já ubohý.

TRUFFALDINO: Ach, kdybyste byl tak ubohý, jako já nešťastný, byl byste — u Boha — náramně ubohý ubožák.

LEANDRO: Ach, to jsem.

TRUFFALDINO: Ó, jak jsem nešťasten nad vaší ubohostí, totiž nad tím, že jste ubohý. — Ale proč jste vlastně ubohý?

LEANDRO: Protože si král nepochybně zvolí za manželku Clarici. A proč vy jste nešťastný?

TRUFFALDINO: Ó já, to má docela jinou příčinu: protože si král jistě zvolí za manželku Smeraldinu.

LEANDRO: Cože? Jakou Smeraldinu? Clarici si zvolí, protože je to nejspanilejší dívka v celém království.

TRUFFALDINO: Nesmysl! Smeraldinu si zvolí, protože je to nejkrásnější krasavice na celém světě. A vůbec: je to mé děvče, a kdyby nebyla nejhezčí, tak bych si ji byl nevybral, rozumíte? Holenku, já mám gusto!

LEANDRO: Myslíte, že můj vkus je horší?

TRUFFALDINO: Povídali, že mu hráli. Prostě je jisté, že si král zvolí Smeraldinu.

LEANDRO: Clarici!

TRUFFALDINO: Starého kozla! Smeraldinu!

LEANDRO: Tintili vantili! Clarici!

TRUFFALDINO: Smeraldinu, a basta!

LEANDRO: Clarici, a dost!

TRUFFALDINO (*se vzpamatuje*): Že Clarici, povídáte?

A to by bylo dobře, výborně, znamenitě, dokonale, báječně! Hahahaha! (*Směje se*)

LEANDRO: Co je vám? Vy jste se zbláznil!

TRUFFALDINO: Ale ano, tedy Clarici! Dej Pánbůh, abyste měl pravdu. Ať si zvolí Clarici nebo chlupatého čerta, jen když ne Smeraldinu!

LEANDRO: Tak? Ale to by nebylo spravedlivé! Právě-li, že je Smeraldina nejkrásnější, zvolí král jistě ji, a má Clarice mi zůstane!

TRUFFALDINO: Cože? Před chvílí jste se hádal, že vaše Clarice je ze všech nejspanilejší. Tak to máme jako na dlani, že král si vybere ji, milý pane, a já si vezmu svou Smeraldinku!

LEANDRO: Ne! To nedopustí nebe! On zvolí Smeraldinu!

TRUFFALDINO: Ale to je omyl! Jistě zvolí Clarici!

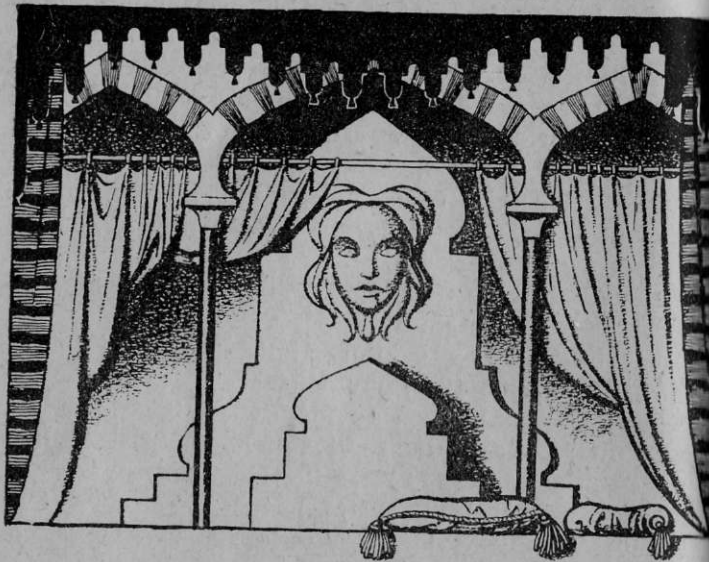
LEANDRO: Smeraldinu, povídám.

TRUFFALDINO: Já zase povídám Clarici!

LEANDRO: Ostatně, nač se vlastně hádáme? Zanedlouho se dovíme, jak to dopadlo. Nezbývá, než čekat. Buďte zdrav, příteli! (*Odejde*)

TRUFFALDINO: Moje úcta, vašnosti. — A mně nezbývá než doufat, že král Smeraldinu vyhodí. Ale počkej, ty nevěrnice, jen až se vrátíš, potom zas já budu dělat drahoty. (*Odejde*)

DRUHÝ OBRAZ

Deramův královský kabinet se sochou uprostřed pozadí. Uprostřed kabinetu orientální podušky, na nichž se sedí.

*V ý s t u p 6.
Deramo sám*

DERAMO: Již tedy nadešla
ta těžká chvíle,
kdy na domluvu
ministra Tartaglii
mám choť si zvolit.
(Obraceje se k soše)
Tobě svěřuji se,
ty vzácný dare
mága Durandarta,
jenž smíchem svým
vždy při každické lži
těch klamných žen

jsi dosud ochránil mě
před nerozlučitelným
poutem sňatku
a prozradil mi
jejich tajné vady.
Ty drahé tajemství,
mně známé jen,
ni dnes mne
neopouštěj! Znamení
svým smíchem dej mi,
úšklebkem svých líc
vždy, jak jen lhářka
stane přede mnou. —
Hle, Tartagliova teď
se blíží dcera.
Zda bude upřímná?
Mně zdá se, marno
že hledat ženu,
která, když tak dávno
už zvykla na lež,
mluvila by pravdu.
(Usedne)

*V ý s t u p 7.
Clarice a Deramo*

Jen usedněte, Clarice.
Že král váš
je před vámi,
to nijak nemusí
vás naplňovat bázní,
svobodně jen
mi na vše odpovězte.
Zásluhy
má veliké váš otec
o mou říši,
vy nesmíte je snižovat.

CLARICE: Můj pane
a králi, díky
za tak velkou milost,
již sedám si,
bych byla poslušna.

(Usedne)
DERAMO: Mám choť si zvolit,
vy pak byla byste
mne hodna jistě.
Tartagliova dcera,
jenž mi tak drahý,
nezasloužila by
mou ruku? Především
však chtěl bych vědět,
zda byla by vám
doopravdy milá
ta ruka?

CLARICE: Komupak by nebyla
snad milá ruka
slavného tak vládce,
tak velkomyslného,
krále, který
je vzorem lidskosti
a vzorem ctnosti?

DERAMO (se nepozorovaně otočí po soše, jež však
nedává žádného znamení):
Jsou příliš všeobecná
vaše slova.

Chci slyšet o vás ...
Hleďte, mluvíte,
Clarice, příliš neurčitě,
ptám se
a vědět chci, co vy?

Zda moje ruka
by milá byla vám či ne?
Jde o vás.

CLARICE (stranou):
Ach, krutý otče,

ty mě nutíš lháti.

(Náhlas)

Tak jest, můj králi,
byla by mně milá.

DERAMO (se ohlédne po soše, která se zasměje):

Clarice, ó Clarice,
vím, že v nitru
se ostýcháte říci,
mně není milá;

snad krále
urazit se bojíte
či čehos jiného snad,
upřímně
však nemluvíte.

Rcete, v srdce vaše
se vloudil jiný kdos?

CLARICE (stranou):

Ach, krutý otče,
jsem lhářkou kvůli tobě,
abych život
si smutný zachránila.
Ne, můj králi,
já miluji jen vás ...
Vim, nejsem hodna

být chotí krále,
ale kdybych byla,
jen vaší být bych chtěla,
jiné lásky

jsem ještě nepoznala.

DERAMO (se podívá na sochu, která zesílí svůj
úšklebek):

Nu, Clarice,
je dobře, jděte.

Nechci naději
brát žádné, ani dávat.

Vyslechnu
teď další. Pak se
rozhodnu.

CLARICE *(vstane, pokloní se; stranou):*
Dej nebe,
by odmítl mě,
ať jsem Leandrova!
(Odejde)

V ý s t u p 8.
Deramo sám

DERAMO: Už počínal jsem žasnout,
že jsem našel
přec ženu upřímnou.
(K soše)
Ó divotvorná
ty socho, díky tobě!

V ý s t u p 9.
Smeraldina a Deramo

(Smeraldina se blíží s komickými poklo-
nami a posunky)
DERAMO: Kdo jste vy?
Jen sedněte si.
(Stranou)

Zdá se mi, že tohle
je sestra mého číšníka.
SMERALDINA
(si sedne):

Já, pane,
jsem Brighellova sestra.
Z vysokého
jsem z rodu, z Lombardie;
zlý však osud
nás takhle ponížil,
a tak... my tedy...
no, zchudlý šlechtic —
to přec není hanba.

DERAMO *(se otočí po soše, jež se směje):*
Tak, tak. Nuž rcete,
dámo z Lombardie,
zda milujete mě?

SMERALDINA
(hlasitě vzdychne):
Ach! Tyrane,
toť otázka!
Jsem do vás celá pryč.

(Vzdychá)
DERAMO *(se dívá na sochu, jež se směje ještě víc):*
Víc chtěl bych vědět.
Kdybych zvolil sobě
vás za svou choť
a dřív než vy pak zemřel,
vás vdovou nechav,
rmoutilo by vás to?

SMERALDINA
(s přehnanými gesty bolesti):
Ó ukrutníče,
co to povídáte?

Vy musíte být
tygr s lidskou tváří,
sic byste nemluvil tak.
Ach, já cítím,
že umírám jen
při myšlence na to.

(Staví se, jako by omdlévala)
DERAMO *(se ohlédne jako předtím, socha se směje*
ještě víc):
Já nešťastný!

Teď musím svolat sluhy,
by vynesli tu
Lombardanku na vzduch.
(Smeraldina, jak to slyší, přijde k sobě)
Má krasavice,
vaše láska vskutku
je příliš veliká.

Jste vdova nebo
snad dosud svobodná?

SMERALDINA:

Och, kdybych byla
přec vdovou,
jak bych mohla nabízet
se za choť

takovému mocnáři,
hodnému čistých dívek jen.
(*Afektovaně, ovívajíc se vějířem*)

Jsem panna.

DERAMO (*se ohlédně po soše, jež se s rozevřenými
ústy nehorázně chechtá*):

Nuž dosti, dámo přesličná.

Už jděte!

A ujišťuji vás,

že ze všech dam,
jež se mi představily,

ještě z žádné

jsem neměl tolik

potěšení. — Jděte,

já rozhodnu se. Běžte!

SMERALDINA

(*radostně vstává*):

Ach můj pane,

já mám k vám v srdci

celé moře lásky

a nejsladších a

nejněžnějších citů.

Vše říci vám nemohu

a schovám si to,

až jen co bude

po svatbě. Však potom

teprve poznáte,

jak mám vás ráda.

(*Stranou*)

On hoří! Vyhráno!

Jsem královnou!

(*Klaní se afektovaně, vzdychajíc a ohlíže-
jíc se zpět odejde*)

V ý s t u p 10.

Deramo sám

DERAMO

(*obrácen k soše*):

Ach, vzácné kouzlo,

jaké potěšení

mi působí tvůj smích. —

Ó manželé

a otcové,

i vy též, milovníci,

jak byli byste šťastni,

takou sochu

mít všichni doma

a tak dovědět se

největší tajnosti

svých milenek

a manželek a dcer...

Ach, nikoli,

tím více jenom

neštěstí a trudu

by socha způsobila.

(*Podívá se ke vchodu*)

Teď jde sem Angela.

Ó, ví to nebe,

když najdu u ní

také lež a šalbu,

že bude mě to bolet.

Spíš bych přál si —

jak bláhové to přání!

Zkušenost už

mi vzala všechnu naději...

A přec...

já chtěl bych... sním...

Ty kouzlo, odhal pravdu!

V ý s t u p 11.
Angela a Deramo

ANGELA (s ušlechtilou přímostí):
Zde stojím, hle, můj králi,
na váš rozkaz;
zda spravedlivý, nevím.

DERAMO (stranou):
Krásná hrdost!
(Nahlas)
Nuž sedněte si,
nejsem nespravedliv.

ANGELA (usedne):
Jste král, kdo
mohl by mít odvahu
se s vámi přít
či vašim rozkazům
snad vytýkati
nespravedlnost?

DERAMO: Angela, zdá se mi,
přec nepostrádá
té odvahy — dle
jejích slov tak soudím —
i svého vládce umět
pokárat.
A kdyby přece
neměla jí dosti,
já popřádám jí
plnou volnost slova.
Ať mluví svobodně.

ANGELA: A jaká, pane,
v tom spravedlnost
nutit násilím
sem dívky ubohé
a nešťastné
v tu síň tak
tajemnou, by ucházely
se o královu ruku,
třebas rodu
jsou nízkého
a vládci nerovného?
Proč mají naděje
tak živit v duši
a odmítnuty
opлакávat věčně
tu hanbu, že se
nelíbily králi,
(vzdychne)
snad odmítnuty
z nedostatku zásluh. —
Můj králi Deramo,
já nepravím to
snad pro sebe, ne,
já jsem připravena
již na odmítnutí,
však pro všechny

KRAJIT

ty dívky ubohé,
jež čekají
tam venku na svou hanbu.
Ušetřte jich!
Angela poslední buď,
která snáší
tu bolest odmítnutí. —
Odpusťte mi,
můj králi. Volnost
slova jste mi dal,
nuž, volně mluvila jsem.
DERAMO (stranou):
Jakým kouzlem
mne jímá!
(Pohlédne na sochu, jež se nehne)
Hle, a socha nesměje se!
Zda je to možno,
že by toto srdce
přec bylo čisté?
Dej to samo nebe;
já dosud nedoufám však.
(K Angele)
Odpouštím vám,
Angelo. Kdybyste jen
znala pravdu,
tak byste nemluvila.
Dlouhá léta
upřímnou dívku hledám,
jež by měla
mě ráda, ráda
po celičkový život,
a nenašel jsem.
Nutnost dědice
dát říši přiměla
mě podniknouti
dnes nový pokus,
ale obávám se,
že marný zas.

ANGELA: A kdo vám praví, pane,
z těch žádná, mezi
kterými jste hledal,
že taká nebyla?
DERAMO: Kdo mi to praví...?
To říci nemohu,
jsem tím však jist.
(Něžně)
Angelo, vy mě máte ráda?
ANGELA (vzdychne):
Kéž by
to Bůh mi dal,
bych neměla vás ráda,
by odmítnutí
vaše nepřineslo
mi smrt; já čekám
na ně, nepřejí vám
však bolest,
s jakou čekám.
DERAMO (se podívá na sochu, jež se nehýbá):
Socha dosud
se nesměje.
Ó, jakým blahem srdce
mi překypuje!...
Ach, toť nemožno!...
(K Angele)
Angelo, díte pravdu?
(Unesen)
Budete
mě milovat
až do té chvíle, kdy —
kdy před vašimi
zhasnou moje zraky?
ANGELA: V to věřím, pane,
mohu-li dle lásky,
již cítím v srdci,
měřit povinnost,
již k vám bych měla.

DERAMO

Proč však mísíte
v svých otázkách sen
sladký s hořkou pravdou,
můj králi? Naděje ...
a láska ... úzkost ...
ó srdce bědné!

(Pláče)

(se ohlíží na sochu, jež se nepohne):
Socha nehýbá se!

Snad benátská

ta dívka po tak mnohých
je upřímná.

(Ohlíží se znova)

Ó Bože, snad že láska
mi oči zastírá,

mě zdání klame?

(Ohlíží se znovu, vzrušen)

Mne nemilujete-li ...

máte-li snad
jiného milence ...

a skrýváte-li,
Angelo, jakés tajemství ...

vás prosím,
je prozradíte dřív,
než vás zvolím za choť.

Již nemohu, Angelo, —

miluji vás

tak, že bych zhynul,
kdybych měl být klamán.

ANGELA

(se mu vrhne k nohám):

Tak přec mě

odmítněte, odmítněte,
bych zemřela!

Již přestaňte, Deramo,
mě takto mučit,

učiňte přec konec
těm krutým lichotkám!

Tak nelidsky

si vést vám není

ke cti, nelítostně

tak týrat choré,

utrápené srdce

ubohé dívky nevinné,

jež ví to,

že vás je nehodna

a vytrpěla

už dost až do dneška.

Ach, nemohu již ...

Již nemohu, Deramo ...

srdce, pukni ...

můj králi, propusťte mě ...

Nemučte dál

mě marnou nadějí!

(Hořce pláče)

(dojat podívá se opět na sochu, jež se ne-
hýbá, vstane):

Vy, ženo, dnes

tak vzácná, neplačte

(zvedá ji)

a vstaňte! Krásnou tak

a drahou duši

odmítnouti

by bylo zločinem. —

Hej, ministři a strážé,

vstupte, vstupte!

Nechť národ raduje se!

Našel jsem

svou paní,

jež mě věrně miluje.

Já zvolil nevěstu.

Angela jest jí.

V ý s t u p 12.
Tartaglia, Pantalón a předešlí

PANTALON (vyjeven): Má dcera, veličenstvo?

DERAMO: Tak jest, zde vaše dcera,
šťastný otče,
a třikrát šťastnější,
že přivedl jste
tak krásnou duši
na svět, abyste
se tchánem krále
stal.

TARTAGLIA (rozlícen stranou): Zalknu se! Já ztrácím
Angelu, má dcera ztrácí trůn.

PANTALON: Ach, veličenstvo, nestačilo, že jsem já od
vás obdržel tolik nezasloužené milosti, chcete ještě
i mou dceru tak vysoko pozvednout?

DERAMO: Já pouze ctnost
tím stavím tam,
kam patří. Nutnost říší

dát nástupce
mě přiměla choť hledat,
a choti hodnější
než Angela
jsem nenašel.

TARTAGLIA (s nucenou veselostí): Ať žije, ať žije! —
Veličenstvo, mám radost, nemohl jste lépe volit. An-
gelo, mé upřímné blahopřání... Pantalone, nedove-
du vyjádřit své potěšení... (Stranou) Cítím, že se
uhryžu zlosti.

DERAMO: Zde moje ruka.
Angela je má choť,
když sama svolí.

ANGELA: Můj králi, hle,
zde máte moji ruku,
s ní podávám vám
celý život svůj.
(Podají si ruce)

TARTAGLIA (stranou): Puknu vztekem! (K Deramovi)
Ale nejdražší králi a pane, jak jste mohl nám tak
dlouho odnímati tuto útěchu a teprve po dvou tisících
sedmi stech osmačtyřiceti dívkách zvolit tuto Benát-
čanku?

DERAMO: To rád vám povím.
Pět je tomu roků,
co Durandarte
kouzelník mi darem
dal tajemství dvě,
jedno z nich ta socha;
to druhé ještě
pro sebe si nechám.
Má moc, že směje se,
když ženy lžou,
a odhaluje
jejich nitro tak.
Angela první je
a jediná, již shledal

jsem upřímnou, nuž,

Angelu jsem zvolil.

TARTAGLIA (*rozlícen*): A nad Claricí se ta socha smě-
la? Má dcera je tedy lhářka! S dovolením, jdu ji za-
škrtit.

DERAMO: Jen zůstaňte!

Clarice do jiného
je zamilována.

Vždyť já to věděl.

Ta nemohla se stát

mou nevěstou. —

Angelo má,

vy dívko nejčistší,

tak rád vás mám

a tolik ve vás věřím,

že nestrpím

už déle u sebe

tak mocné pokušení,

abych jednou

snad znovu zkoušel

mohl vaši lásku

a věrnost: hle,

teď velké vaši ctnosti

a srdci vašemu

svou důvěru

a lásku zasvěcuji;

(*Tasí dýku*)

na znamení

pak toho ničím

tento výtvar kouzel,

bych na vás nikdy

skvrny nenalezl.

(*Rozbije sochu*)

Lid raduj se!

(*K Tartagliovi*)

Teď po vašem se stalo,

můj věrný ministrě.

A na svou dceru

se pranic nekaboňte,

pryč ty chmury!

Chcem veselit se.

Uspořádejte

dnes hlučný lov! —

Angelo, do chrámu!

ANGELA: Jdu za svým králem —

zmatena — a vděčna.

(*Válchni odejdou, Tartaglia zůstane sám*)

TARTAGLIA: Má dcera odmítnuta! . . . Má Angela ztra-
cena! Kypí ve mně vztek, láska, závist, ctižádost, žá-
livost; běs mi řádí v těle, hlodá a hryže mi útroby.
A teď se mám veselit na lovu? Proklínám svou dceru,
Pantalona, krále a tohle pekelné kouzlo, budu čekat
a číhat, bedlivě číhat, až se mi naskytne příležitost
k pomstě! —

DRUHÉ DĚJSTVÍ

TŘETÍ OBRAZ
Komnata

Výstup 1.
Leandro a Tartaglia

LEANDRO: Pane Tartaglio!

TARTAGLIA: Co je? Jdu na lov.

LEANDRO: Protože jsem měl to štěstí, že si král vyvolil mou sestru za manželku, a protože vaše dcera Clarice byla odmítnuta, přál bych si ji za manželku nemáte-li nic proti mně.

TARTAGLIA (*stranou*): Protože jsem měl to štěstí, že král si vyvolil mou sestru, a protože vaše dcera byla odmítnuta! Jaká je to nestydatá řeč? — Máš-li ty štěstí, pse, mám já dvojnásobné neštěstí, až se ve mně vaří žluč. (*K Leandrovi*) Dobrá, přijímám vás za zetě. Ale poshovte mi tři nebo čtyři dny, neboť právě mě zaměstnávají důležité státní záležitosti.

LEANDRO: Ach, milý pane Tartaglio, tento den... opravdu... protože... je to takový radostný den — (*Ozvou se lesní rohy a štěkot psů*)

TARTAGLIA: Ó, to je znamení, že je čas k lovu. Jeho veličenstvo jistě už je na koni. Připravte se také, abyste mohl s námi, rychle! (*Stranou*) Má kořist na tom lovu možná bude za to stát. (*Odejde*)

LEANDRO: Tartaglia je drsný. Odpovídá tak nevlídně. Ale je to Claricin otec a králův oblíbenec; musím s ním jednat opatrně. (*Odejde*)

Výstup 2.
Truffaldino a Smeraldina

TRUFFALDINO (*vběhne a Smeraldina za ním*): Co mě honíš, ty? Jdi si po svých! Nechci s tebou nic mít.

SMERALDINA: Ale, Truffaldino, tak měj přece rozum! Takový jsi ke mně nikdy nebýval. Vždyť jsem to já, tvá Smeraldinka.

TRUFFALDINO: Smeraldinka! To já taky pozoruju. Ale ne má, rozumíš, ty... ty věrolomnice! A já s tebou nemluví, abys věděla. (*Obrátí se k ní zády*)

SMERALDINA: Ty nezdvořáku jeden! Tohle je slušnost, otočit se zády k dámě? Že se nestydíš!

TRUFFALDINO: Hm.

SMERALDINA: Ale víš, já ti to nemám za zlé. Tys neměl nikdy příležitost přiučit se — jak se tomu říká — pontónu, jinak bys musil vědět, že se galanterní muž nikdy takhle nechová. Já arci, to je něco jiného, já se dovedu u dvora pohybovat. Přišla jsem už do všelijaké společnosti —

TRUFFALDINO (*stále odvrácen*): Ehm.

SMERALDINA: — do všelijaké vážené společnosti, ano, byla jsem přijata i samotným králem, a proto vím, co se sluší.

TRUFFALDINO (*se otočí*): Samotným králem! Nedopáluj mě, ženská!

SMERALDINA: No tak vidíš, že se mnou zase mluvíš.

TRUFFALDINO: Protože mě to musí dopálit! Ještě si z toho dělej čest, že tě král vzal na paškál a pak tě se vši zdvořilostí vysypal ze dveří.

SMERALDINA: Ale já jsem tomu ukrutně ráda, protože se mohu vrátit zase k tobě.

TRUFFALDINO: Aha, teď by byl z nouze Franta dobrý, ale ne, má zlatá, zrovna ne, jen si běž pěkně za králem, mě už láska přešla.

SMERALDINA: Cože, snad bys mě teď od sebe neodháněl?

TRUFFALDINO: No a pročpak ne? Co si může dovolit pan král, mohu si dovolit já taky. Mám pro to ostatně celou řadu důvodů. Předně: Ty mě už nemiluješ —

SMERALDINA: Že ne? Ty nevěřící Tomáši, chceš důkazy? (*Rozpřáhne náruč*)

TRUFFALDINO (*ustupuje*): Ne, ty mě nemiluješ, to je

jistá věc, jinak bys nebyla šla proti mé vůli do králova kabinetu. Za druhé, za třetí a za dvacáté: Jestli si myslíš, že je pro mne dobré, na co ostatní kašlou, to se mýlíš. Já si nevezmu za ženu holčičku, která jinde dostala košem a kterou žádný nechce. To bych byl blázen!

SMERALDINA: Ale dovol —

TRUFFALDINO: Počkej, abych nezapomněl, za jedenadvacáté: zejména si nevezmu takovou, o které jakási socha roztroubila po celém kraji, že má hromadu chyb.

SMERALDINA: Ale poslouchej —

TRUFFALDINO: To bych potom přišel třeba na pěkné věci: zamilované pletky, tajné vady, falešné zuby,

SMERALDINA: No tak! Už jsi skončil?

TRUFFALDINO: S tebou? Definitivně!

SMERALDINA: Tedy ti musím říci, že se ve mně náramně klameš, jestli myslíš, že jsem šla ke králi o své vůli a snad ráda! Brighella, můj bratr, mě přinutil, abys věděl. Co já jsem se kvůli tobě pro to naplaka, jak budeš opuštěný —

TRUFFALDINO: Nebylo proč litovat.

SMERALDINA: Jdi, ošklivý, my se přece měli rádi! A vidíš, proto právě se socha smála, ano, protože jsem měla ráda tebe a ne krále, pro žádné chyby, rozumíš! Jen pro mou lásku k tobě.

TRUFFALDINO: Povídali, že mu hráli. Já vím, tvá láska, ta je jako trám.

SMERALDINA: Cože? Ty mi nevěříš? Ó ta krutost! Ó ta bolest! Já omdlím!

TRUFFALDINO: Počkej! Já bych tě nechyt' a natloukla by sis. A potom bys tu nakrásně zůstala ležet, protože by mě ani nenapadlo, abych tě křísil, musím teď za řemeslem.

SMERALDINA: Kam jdeš?

TRUFFALDINO: Patrně na ryby, když jsem ptáčník, ne? A ostatně, co je ti po tom?

SMERALDINA: Já půjdu s tebou, Truffaldinku.

TRUFFALDINO: Opovaž se! Plašila bys mi ptáky. (Odchází)

SMERALDINA: Počkej, jen co si dáš zase říci a změkneš, a ty změkneš, holečku, to bych se nesměla jmenovat Smeraldina! Tak dlouho se budu na tě lepit, až se přilepím. No ne? Přece proto, že mi král dal košem, nezůstanu na ocet! (Jde za ním)

Truffaldino

připustil

V lese roncislappském. Široký rozhled. Jevíště představuje zalesněné údolí s vodopádem, jenž odtéká jako řeka. Sem tam kameny na něž lze si sednout.

V ý s t u p 3.
Cigolotti s papouškem v náruči

CIGOLOTTI: Durandarte, pane můj, je to tu roncislappský les?

PAPOUŠEK: Ano, Cigolotti, pusť mě na svobodu!

CIGOLOTTI: Tak buďte spánembohem, pane Durandarte, a udělejte tu ty své velké zázraky. Ale ve dvánáct hodin v noci vás čekám jako člověka v hostinci „U chlupaté opice“. (Pustí papouška, jenž odletí do lesa, a odejde)

V ý s t u p 4.
Deramo a Tartaglia

(Deramo s puškou na rameně, Tartaglia s puškou připravenou k ráně)

DERAMO (se rozhlíží po lese):

Zde je, Tartaglio,
krásné zákoutí.

(Obrátí se zády k Tartagliovi, jenž na něho zamíří, aby ho střílil. Deramo se však otočí a Tartaglia kvapně zaujme klidný postoj)

TARTAGLIA: To je pravda, veličenstvo, překrásné zákoutí. (Stranou) Nenechá mi nikdy dost času.

DERAMO: Tak jest, jen ještě
spatřit nějakou
zde zvěř. A měli bychom
(Obrátí se. Táž hra)
vyrazení.

TARTAGLIA: Ó, to jistě. (Stranou) Ach, ruka se mi třese. Zdaří-li se mi to . . jsme tu sami . . hodím ho do vody.

DERAMO: Zde na tom místě právě,
vzpomínám si,
kdys jelena jsem zabil.

(Táž hra)

TARTAGLIA: Zajisté, zajisté, to je pravda, pamatuji se ještě. (Stranou) Vojáky mám po ruce. Hned se zmocním Angely a města. Srdce se mi chvěje.

DERAMO: Jsme tu sami,
kde ostatní jen
lovci meškají?

(Předešlá hra)

TARTAGLIA (vztekle): Ó, ti jsou daleko. (Stranou) Zpropadeně! Jen o vteřinu déle!

DERAMO (ho pozoruje):
Vy, můj Tartaglio,
zdáte se mi smutný
a nepokojný. Příteli,
snad v srdci

vás něco tajně tíží?

(*Sedne na kámen*)

Bolí mě to
vás vidět takhle.

Já tak často u vás
jsem našel útěchu,

nuž, také vy
se máte svěřit mně

s tím, co vás truí.
Vše pro vás učiním.

Sem posaďte se,
jak přátelé

si pohovoříme.
Já nemohu se dívat

na váš smutek.

TARTAGLIA (*stranou*): Teď je po všem. Musím počkat
na jinou příhodnou chvíli. Ještě nikdy jsem nebyl tak
zbabělý jako dnes. (*K Deramovi*) Můj pane, nemohu to
déle skrývat, že jsem nanejvýš zarmoucen a dotčen.

DERAMO: Čím, věrný ministře?

Jen odhalte mi,
co vás tak kruší,
a já napravím to
anebo pomstím vás,
jak chcete sám.

TARTAGLIA: Třicet let už vám věrně a oddaně slou-
žím. Je pravda, že jsem byl za své zásluhy odměněn,
ale kéž bych si byl raději vysloužil smrt, abych se
nedožil dnes té bolesti býti zbaven důvěry svého
krále, jehož miluji jako sebe sama! (*Předstírá pláč*)

DERAMO: Jak — zbaven důvěry?

Tartaglio, rcete!
Přec povězte, můj ministře,
jak to?

TARTAGLIA: Jak to? Nemějte mi za zlé mou slabost.
Jenom láska k vám mě nutí k nářku. (*Pláče*)

DERAMO: Líp vyjádřete se,
já nerozumím.

TARTAGLIA: Už pět let jste pánem obou tajemství
kouzelníka Durandarte; i přede mnou při všech mých
zásluhách je skrýváte, a v tom máte pravdu. Ale kdy-
byste mi byl aspoň prokázal tu milost, abyste na mne
pohlížel trochu jinak než na ostatní a nevystavoval
mou dceru k mé hanbě smíchu toho kouzelného pa-
náka. Nechci pocty, nechci povýšení, chci lásku. Stá-
le mám na mysli vaši někdejší náklonnost a smích té
zpropadené sochy a shledávám z toho, že už mě ne-
pokládáte za hodna plné důvěry a nejste mi tak na-
kloněn, jak jsem se domýšlel. A toto odhalení způ-
sobí, že se ještě v slzách rozplynu. (*Pláče*)

DERAMO: Já chybil jsem,

Tartaglio. Máte pravdu. —

Nuž, nyní napravit
chci onu křivdu
a na znamení, že vás
nejvíc ze všech
svých přátel rád mám,
jako sebe sama,
chci prozradit vám
větší tajemství
a hroznější, jež
mocný kouzelník
mi zanechal kdys
před svým odchodem.
Znám tajuplný veršík, —
dejte pozor! —
jenž takovou má
divotvornou sílu:
Nad mrtvým člověkem
či zvířetem
když pronesete jej,
vy zemřete
a vaše duše
moci magickou
hned přejde do té
cizí mrtvoly

a vstoupíc tam,
v ní život probudí,
zatím co vaše tělo
mrtvo je...

TARTAGLIA: Cože? Cože? Pronesu-li ten verš na p
klad nad zdechlým oslem, probudím ho z mrtvých
vstoupím do osla, své mrtvé tělo nechám ležet n
zemi a mám to potěšení zůstat oslem? Ach, já uboh
Tartaglia! Vaše veličenstvo je můj pán; může si
mne dělat blázna a ještě více rozmnožovat mou tr
kost. Arci, je pánem i nad mým životem.

DERAMO: Tartaglio, vy mě
urážíte! Ještě
jsem kouzelného
verše čaromoc
vám celou nesdělil.
Dál tedy vězte:
když zvíře, v němž
jste skryt, se přiblíží
zas k vaší mrtvole
a vysloví
ten mocný verš,
tu znovu oživne
zas vaše tělo,
zvíře klesne pak.
(Vstane)
Tím zaklínadlem
proměňoval jsem
se brzy ve psa,
brzy v ptáka zas
či jiné zvíře
nebo v člověka
a tajné vzpoury
odhaloval jsem
i spiknutí a zradu
poddaných
a hnusné zločiny,
a zázračně

je trestal, království
své udržuje
tak čisto zlosynů.
A toto kouzlo
chci sdělit teď
s milým Tartagliou,
by neříkal, že
nemám ho už rád.

TARTAGLIA (stranou): Ah, je-li to pravda, snad se mi
naskytne příležitost, abych se pomstil a získal zase
svou Angelu. (K Deramovi) Můj králi, odpusťte, že
jaem vám křivdil, to zavinila jen má nesmírná láska
k vám. To je veliké tajemství, veliká známka vaší
velkomyslné důvěry. Dovolte, abych vám — (Chce
mu padnout k nohám)

DERAMO: Ne, neklekejte!
Vím, že vaše dcera
má ráda Leandra;
dám Leandrovi
své zámky na ostrově.
Jeho chotí
se Clarice staň!
Tímto způsobem
chci vynahradit
jí své odmítnutí.

TARTAGLIA: Ó velkodušný králi, kdy se vám budu
moci odvděčit za tolik dobrodiní?

DERAMO: Dost o tom. Nyní
slyšte onen verš:
Cra cra trif traf
not canatauta riogna.*

TARTAGLIA: Cra cra cra?

DERAMO: Cra cra trif traf
not canatauta riogna.

TARTAGLIA (koktá verš): Cra cra tric trac... cacra-
nauta... cricrac tatramanta... (Stranou) Zpropadený

* Cti: Kra, kra trif traf not kanatauta roňa.

verš! Strašně těžko se mu naučím, ale myslím, že
mi bude hodit.

(S druhé strany se ozve za scénou lovecké trouben
a hlasy: Za ním! Za ním!)

DERAMO: Tam vidím jelena.

Rychle se skryjme!

(Skryje se)

TARTAGLIA: Na mou věru, ten je krásný. (Skryje se
na druhé straně. Přiběhne jelen. Oba na něho stíhají
každý s jiné strany. Jelen padne) Výborně, vaše ve
ličenstvo!

DERAMO (prohlíží jelena):

My oba trefili, hle,

má dvě rány.

Ten jelen darem

buď mé nevěště.

TARTAGLIA (stranou): Ach, jaký skvostný, ohromný
nápad! Podaří-li se mi to, jsem pomstěn ... stanu se
— ty se nebudeš těšit z mé Angely. Zkusme to. (Přiblíží se k Deramovi) Můj králi, zde leží mrtvý jelen

DERAMO: Toť nepochybno,

nehýbá se již.

TARTAGLIA: Nemohli bychom tedy, když jsme ta
sami a všichni lovci daleko, udělat s tím veršíkem
pěkný pokus? Jenom na chvíli, na malou chvíli.
Abych se přiznal, takové čáry se mi zdají nemožné
a k smrti rád bych se o tom přesvědčil vlastním
očima.

DERAMO: To můžete, jen jděte,

uvidíte,

že nelhal jsem vám!

Jděte, postavte

se nad jelenem,

proneste ten verš

a užijte, co stane se.

TARTAGLIA (pochybovačně se směje): Echecheche,
veličenstvo ... mám skoro trochu strach ... a nevím

... echecheche, chacha ... děláte si ze mne milostivě
žert ... aspoň se obávám, chachacha.

DERAMO:

Už chápu,

vy nevěříte.

Arci nemožným

se zdá, co řek' jsem:

nuže, přesvědčím vás.

Hned uvidíte,

že jsem mluvil pravdu.

(Postaví se nad jelenem a pronese verš)

Cra cra trif traf

not canatauta riogna.

(Pronášeje verš klesá, nakonec padne
mrtev a jelen opět oživne. Otočí hlavu po

Tartagliovi a odbíhá)

TARTAGLIA: Zázrak! Jsem z toho celý pryč! Teď kuráž,
Tartagliu! Nadešel okamžik, kdy budu pomstěn a bla-
žen. Vstoupím do králova těla, budu se zdát Dera-
mem a budu pánem říše a hlavně své Angely, po níž
toužím. — A až budu králem, čeho se mohu bát? Ne-
strácejme času. (Přiblíží se k tělu královu a pronese
kouzelný verš. Klesá mrtev a královo tělo vstane a
pohybuje se s Tartagliovým hlasem)

V ý s t u p 5.

Tartaglia sám

Deramo ať zůstane ve své zvířecí podobě! Teď jsem
král, pán říše i Angely. A ty, mé staré tělo, teď již
nejsi k ničemu; ještě by si tebou mohl posloužit král,
zbavit se své jelení kůže a v tvé podobě něco mi za-
míchat u dvora. Proto s tebou raději pryč do řeky.
(Svrhne Tartagliovo tělo do vody) Tam tě nikdo ne-
najde. — Zde už přicházejí lidé z královské družiny.
Teď si jen vážně počínat! Především jelen, v němž
plebývá Deramova duše, musí být pronásledován a

usmrcen. O to se musím nejdříve postarat. Až bude jelen mrtev, nemám se čeho bát. (*Hlahol trub*)

V ý s t u p 6.

Pantalon, Leandro, Brighella a Tartaglia; pak Deramo jako jelen

(*Všichni se při svém příchodu hluboce klaní před králem, jenž tu stojí v afektované póze*)

24, SCENE
TARTAGLIA: Rychle, lidé, rychle. Ukázal se tu jelen, ale nepodařilo se mi ho zastřelit; utekl mi někam. Zde leží mi na tom, aby byl usmrcen. Za mnou! (*Odejde*)
Ozývá se hlahol rohů a volání: Tady je, tady je. —
Zděšený jelen pádí přes scénu

PANTALON (*za ním, z kulisy*): Já mu dám! (*Střelí a chybí*)

LEANDRO (*za ním*): Já ho skolím! (*Střelí a chybí*)

BRIGHELLA (*za ním*): Já ho zabiju! (*Střelí a chybí*)

TARTAGLIA (*zuří*): Ah, vy oslové!

V ý s t u p 7.

Starý venkovan, Tartaglia, Leandro, Brighella a Pantalon

TARTAGLIA (*k starci*): Mluv, starý, viděls, v kterou stranu se hnál jelen, který tady přeběhl?

STAŘEC: Neviděl jsem ho.

TARTAGLIA: Cože, ty jsi ho neviděl? (*V největším vzteku*) Čert vás všechny vezmi! Ty starý mrzáku, k čemu jsi tedy na světě? Pykej aspoň ty za to a věz, že ses naposledy lidem pletl do cesty! (*Zabije ho*)

LEANDRO (*stranou*): Jaká to nenadálá ukrutnost!

BRIGHELLA (*stranou*): Teď bych nejraději vzal nohy na ramena, abych také něco neslízl.

PANTALON (*stranou*): Co to vidím? Copak je opilý? (*K Tartagliovi*) Veličenstvo, co je vám? Co to děláte? Vždyť jste zabil člověka!

TARTAGLIA (*hrozivě*): Nechte mě na pokoji, sice se dovedu zbavit všech zbytečných! Dnes už není čas, ale zítra ať jste připraveni! Musí se obklíčit les: chci, aby jelen byl skolen. Dejte vyhlásit, kdo mi přinese jelena s bílou lysinou na čele, jako měl ten zde, dostane deset tisíc dukátů. Ale kde je Tartaglia? (*Koktá*)
PANTALON (*stranou*): Nepoznávám ho. Z něho se stal hotový pes. Hlas se mu změnil a koktá a zajíká se skoro jako Tartaglia.

TARTAGLIA (*koktá*): Kde je Tartaglia, pravím? Co jste to povídal o Tartagliovi?

PANTALON (*bázlivě*): Ach nic, nic. Tartaglia byl s vaším veličenstvem.

TARTAGLIA: To je pravda, ale už hezky dávno jsem ho ztratil s očí.

LEANDRO: Patrně se vrátil do města, zná cestu.

TARTAGLIA: Ano, ano, ale vím, že má závistníky, protože mu přeji, a nerad bych, aby se mu přihodilo něco nemilého. (*Koktá velmi zřetelně*)

PANTALON (*stranou*): Kýho výra! On koktá o všechno pryč.

TARTAGLIA: Vrátil se do zámku, ke své drahé Angele, jejíhož objetí se nemohu dočkat. Zítra buď každý na svém místě! (*Odejde, za ním ostatní*)

V ý s t u p 8.

Deramo jako jelen

DERAMO (*jelen*):

Ó, díky tobě, Bože,
jenž jsi spasil
mě v nebezpečí!

Ach, já nešťastník!
Ó, jaká bída!

Co jen mě to stihlo?
Já víc než člověk
vědět chtěl, a nebe

mě za trest
 učinilo zvířetem.
 Štván psy a stíhán
 nyní svými lovci,
 jsa každou chvíli
 smrtí ohrožen,
 mám na trávě se pást
 a tvrdou půdu
 mít za lůžko,
 být vydán vichru, dešti,
 všem nepohodám.
 Běda, jaká bolest!
 (*Spatří starcovu mrtvolu*)
 Co vidím však, zde
 leží mrtvý stařec!
 Mé zaříkadlo
 promění mě v něho.
 A pak už snáze najdu
 prostředky,
 bych se svou manželkou
 se dorozuměl.
 (*Postaví se nad tělo starcovo, vysloví*
známý verš, jelen klesne a stařec vstane
z mrtvých)

V ý s t u p 9.
 Deramo jako ožvlý starý venkovan s holí

Nebesa zcela
 neopustila mne.
 Mám lidskou zase tvář,
 mohu se pomstít.
 (*Vidí se v řece*)
 Leč jakou ohyzdnou
 to postavu
 v zrcadle řeky zřím.
 Já jsem Deramo?

Kde je mé tělo?
 Bože, já Deramo!
 Jak zohaven jsem!
 Ó, ty podlý zrádce!
 A já ti věřil,
 věřil dlouhá léta
 a všecku přízeň
 svou ti věnoval!
 A tys mi takto
 projevil svou vděčnost!
 Angela moje ztracena!
 Angela ...
 (*Šílený*)
 O Bože, zřím ji
 v jeho náruči,
 jak oběť šalby!
 (*Chce odejít*)
 Rychle ... rychle k dvoru ...
 k mé manželce ...
 (*zarazí se*)

leč jak? Jak přesvědčím ji,
že já jsem Deramo,
když hanebník ten
v mém těle zatím
stal se chotěm jejím!
A kdybych ji i
přesvědčil, že já jsem
Deramo, on pak
podvodník... zda mohla
by milovat mě
s tímto hnusným tělem?
Vždyť je to ženat!
Tělu krásnému
byť s duchem ošklivým
dá jistě přednost
před lepším duchem
v těle ošklivém,
jak žen to zvyk. —
Jen směle, chabé údy!
Snad ona jiná je.
Jdu do paláce.
Když vše tě opustí,
vždy zbývá smrt.
(Odejde)

V ý s t u p 10.

Truffaldino sám

(Truffaldino přichází nesa síť, velkou klec a rozličné náčiní na chytání ptáků, zpívá si)

TRUFFALDINO:

Co ten ptáček povídá,
co na dubě sedá...

(Rozhlédne se) Co povídá? Že by tady bylo znamenité
místečko pro tak šikovného ptáčníka, jako jsem já.
Ale koukejme se, tady leží jelen, a ten se zdá být
střelen. (Prohlíží si ho) Ale jemináčku, mně se vše-

chno zdá — ne, mně se to vůbec nezdá — už je to
tak doopravdy! Tenhle jelen má na čele bílou lysinku
a ve městě právě policajt vyhubnoval, že kdo tako-
vého jelena přinese z lesa panu králi, dostane deset
tisíc dukátů. Můj ty světe, to jsem udělal lov! Safra,
ale toho v kleci nedonesu domů, na toho by musil
být nejmíň trakař. Buď jak buď, mám to dnes pěkný
počinek. Jestli to tak půjde dál — ale nechme řeči
a do práce! (Nastraží síť a odloží klec) A teď si sed-
nu a budu číhat. (Sedne si) Abych se nenudil — a
ctěné publikum se mnou — bude nejlíp, když budu
pokračovat ve svém monologu, než se něco chytí,
aby řeč nestála. — Ach jo jo, zadržte Smeraldina!
Ona je vlastně pořád hezká jako mišpule — a to je
to, co mě nejvíc bolí. Ale když se na mně prohřešila
tak tuze mnoho náramně velice moc! A proto pryč
s každou slabostí! Jen se nedat! To by tak hrálo, aby
mužští tancovali podle ženské píšťalky! Už ve jménu
své mužské hrdosti nesmím povolit, ne a ne! Srdce,
pukni třeba, ale ani nemukej! — Ale pozor, já se roz-
ohňuju a plaším ptáky. Takhle bych do smrti nechytíl
nic. Budu je lákat svým libezným hvízdem — co já
sem se nahvízдал operních arií pod okýnkem té ne-
věrnice! (Hvízdá po ptácích obrácen k síti. S druhé
strany přiletí Durandarte jako papoušek a klovne ho
do čepice. Truffaldino se otočí) Ouha! Copak je to?
(Papoušek poletuje kolem něho) A jejej, to je papou-
šek! Toho kdybych ulovil, to by byla trefa! (Hvízdá)
Hej, hej, poleť sem, ptáčku, slyšíš? (Papoušek pole-
tuje před sítí, Truffaldino všemožně hvízdá) Kdybych
věděl, na jakou tóninu je naladěn! Kš, kš, šup do sítě!
(Papoušek vletí dobrovolně do klece) Už je tam!
Hurá!

DURANDARTE
PŘEVLEČENÝ ZA
PAPOUŠEK
U. ovločí papouška

V ý s t u p 11.
Durandarte jako papoušek a Truffaldino

DURANDARTE (se ozve v kleci): Truffaldino!
TRUFFALDINO (se lekne): Ouha, kdopak mě to volá!
(Ohlíží se) Nikde živá duše. To jsem blázen!
DURANDARTE: Truffaldino!
TRUFFALDINO (si leknutím sedne): Jemináčku! To je hlas jako ze záhrobí! Není tu někdo schovaný a nedělá si ze mne švandu? (Hledá všude, dívaje se do řeky) Pro pánička, tady z vody kouká noha! (Naklání se nad vodu, kleká na břehu) Vždyť je to pan ministr Tartaglia! A zdá se načisto mrtvý! To je pěkné na dělení! Aby mě tak byl volal on! Br, s nebožtíky nechci nic mít, ať chodí strašit někoho jiného! Honem pryč!
DURANDARTE: Truffaldino, neměj strach!
TRUFFALDINO: Ne, ten hlas nejde odtamtud. (Upokožen) To mi spadl kámen se srdce. Ale odkud tedy, u všech všudy? Aby tak tenhle pták, tenhle papoušek, to byl na mě mluvil? — Pane papoušku, velevážený pane papoušku, neráčil byste se laskavě vyjádřit? Abych věděl, na čem jsem.
DURANDARTE: Dones mě ke dvoru královně!
TRUFFALDINO: Ke dvoru? Královně?
DURANDARTE: Ano, ano. Dostaneš prachy, prachy, prachy, strrrrašně prachů.
TRUFFALDINO: Můj ty světe, to se podívejme — dostanu prachy! To už běžím! Ale co když ten pták si ze mne dělá legraci? Co když mě královnin komorník shodí se schodů? Nesmysl, pak se vytrasím s jelenem. Odměna mě nemine v žádném případě. Proto vzhůru ke dvoru! Abych tu nic nenechal! Papouška, jelena a — a nesmím tam také zapomenout oznámit, že jsem našel pana Tartagliu namočeného, totiž utopeného nebo zamordovaného či co. A ti se podiví, jaký jsem to měl dneska lov! (Odejde)

TŘETÍ DĚJSTVÍ

PÁTÝ OBRAZ
Komnata

V ý s t u p 1.
Tartaglia jako král a Angela

ANGELA (smutna):
Ach, nechte mě!
TARTAGLIA:
Jak mohla jste jen, k čertu,
mé srdéčko, tak
podivně se změnit?
Kam poděla se
vaše láska? Marně
už hodinu k vám
plýtvám lichotkami.
Jste jako beze smyslů.
Nemohl jsem
vás ani za ruku
vzít po tu dobu.
(Zatím co takto mluví, Angela naň s úžasem pohlíží, zejména když koktá. Tartaglia stranou)
Jak na mne hledí!
Tušila by něco?
ANGELA: Můj králi, snad to
neblahý je klam,
jenž děsí mě. — Já
nepoznávám ve vás
Derama svého již.
TARTAGLIA:
Co povídáte?
Jak? Pročpak?
ANGELA (pohlíží naň):
A přec jste to vy, přec je to

TARTAGLIA

(*stranou*):

Chudinka!

Je mi jí líto.

(*K ní*)

Jak? Co povídáte?

Já neblahý!

Ti vrazi ohavní,

kteří mě o ministra

připravili,

kdo jsou to? Povězte!

Ach, já to říkal,

hned jak jsem

na lovu ho pohřešil ...

Měl nepřátele.

Rychle, prozradte mi

ty zrádce!

CLARICE

Nejsou známi. Nevím nic,

než že jsem dcera

nejnešťastnější

a nejzarmoucenější,

jež kdy žila.

(*Pláče usedavě*)

TARTAGLIA

(*dojat, stranou něžně*):

Jak dojíám mě.

Kéž bych tajemství

jí svěřit moh'.

Ne, nesmím důvěřovat.

(*Ke Clarici*)

Clarice, neplačte!

Já druhým otcem

vám budu, přísahám.

A slibuji vám,

že za krev mého

druha věrného

krev vrahů poteče.

Já dovedu již

jím přijít na stopu.

Vy teď se vzdalte!

CLARICE

(*plačíc*):

Jsem poslušna. Vám

v ochranu se dávám.

(*Odejde*)

V ý s t u p 4.

Pantalon, Leandro a Tartaglia

LEANDRO (*kvapně*):

Deramo, králi můj,

mne velmi bolí,

že poslem jsem vám

zprávy neblahé.

PANTALON (*kvapně*):

Ó veličenstvo ...

ubohý Tartaglia ...

TARTAGLIA

(*pyšně*):

Vím všechno.

Nešťastný můj ministr,

můj přítel nejvěrnější!

(*Předstírá pláč*)

Kdo nám přines'

zvěst přežalostnou

o tom zločinu?

PANTALON: Dvorní ptáčník Truffaldino, vaše veličenstvo. Povídá, že ho našel v lese roncislappském zavražděného a hozeného do řeky.

TARTAGLIA:

Hej, stráž!

(*Vejde stráž*)

Tělo mého ministra,

mně drahé, budiž

spáleno a popel

buď vložen v urnu,

která bude zdobit
mou komnatu vždy
na památku jeho.
Nechť Truffaldino
zatčen jest a všichni,
kdo byli se mnou
dneska na lovu.
Leandru s Pantalonem
zbraň buď vzata
a buďte uvrženi
do věže.
Mé vyšetřování

se začne u nich.

LEANDRO: Mně vzata zbraň?

PANTALON: Já, vaše veličenstvo?

TARTAGLIA:

Vím, v srdci dvořanů
jak závist bují
a zrada. Vy,
Leandro, miloval
jste jeho dceru, vím,
a nešťastník ten
se zdráhal svolit
k spojení vás dvou.
Vám, starý, byl on,
jsa mým oblíbencem,
snad trnem v oku.

Pravím: do věže!

Až dokážete, že
jste nevinni,
zas dám vám svobodu.
A nyní jděte!

LEANDRO: Já nebohý! Je
po vši naději.

(Odejde se stráží)

PANTALON: Tohle je první pocta, které se mi dostává
jako královu tchánu; ale nebe dá, že má nevina vy-
jde najevo. *(Odejde se stráží)*

TARTAGLIA:

Toť tedy jedna věc —
Ten jelen ještě
mě zneklidňuje;
ale zítra ráno
vše podniknu, by
zhynul. Zatím všechny,
kdo mají vliv, si
získám pro sebe.
Angelo! Třes se!
Království mám v moci.
(Odejde)

ŠESTÝ OBRAZ

Králův kabinet. V pozadí velká klec s papouškem. Před ní leží mrtvý jelen.

V ý s t u p 5. Deramo jako stařec

DERAMO *(vstoupí zemdlený a bázlivý):*
Já ubohý! Už
nemohu. Mdlé údy
už sotva vleku.
V tomto paláci,
kde byl jsem králem,
teď se musím skrývat.
Ach, konečně jsem
u cíle! Jak rád bych
zřel Angelu svou,
zřel ji samotnou,
bych mohl vše jí sdělit...
snad sem přijde.
Co počnu však, když
neuvěří? — Kdo by
moh' vyčítat jí,
neuvěří-li mi?
(Skryje se)

V ý s t u p 6. Angela a skrytý Deramo jako stařec

ANGELA *(k sobě):*
Tartaglia mrtev?
Otec můj a bratr
jsou ve vězení? Jaké
jsou to zvěsti?
Kde vzala se ta
nelidskost tak nová

v mém choti? Ach,
zřím stále zřetelněji,
že už to není on,
jak býval kdysi.

DERAMO *(vystupuje z úkrytu):*
Tu je, má drahá.
(Pohlédne za scénu)
Ale krutý osud
mi kazí vše. Jde kdosi
sem. Zpět v úkryt!
(Skryje se)

V ý s t u p 7. Angela a Truffaldino

TRUFFALDINO *(se blíží s hlubokými poklonami; rozpačitě):* Vaše spanilé vysokoblahorodí, nejmilostivější naše královno! Přicházím... jsouce si dovolivši tuto smělost... ano, jsem tak smělý, že přicházím... abych prosil za odpuštění této smělosti, že přicházím... jsavše váš nejponíženější sluha... abych si dovolil vám osvědčiti svou nejlaskavější oddanost... potažmo úctu... a vůbec... na znamení odevzdanosti své nehodnosti vaší velkodušnosti...

ANGELA *(vlídně):*
Mluv přece bez okolků,
Truffaldino.

TRUFFALDINO: Tedy ano... na znamení dobrodružnosti mé podebranosti vaší neškodnosti... abych se jasně vyjádřil: dovolil bych si vašemu milostivému vysokoblahorodí nabídnout present.

ANGELA: Ach, milý Truffaldino,
starosti
mám jiné než tvé
poklony a dary.
Jdi! Jaký může to
být dar? Jdi, nech mě!

TRUFFALDINO: Nejmilostivější královno, jen dovoluji abych vám ten svůj present mohl prezentovat. Je to vše náramně podivuhodné, rarita dosud nevidaná abych tak řekl malý zázrak. Totiž rád bych vám neuctivěji věnoval nejponížejšího papouška; ale není jen tak papoušek jako jiní papouškové. To nejznamenitější, nejdovednější, nejučenější papoušek, jakého kdy svět viděl. Dovolil jsem si ho předem přinést a v této komnatě oddaně umístit abych jej vašemu vysokoblahorodí složil k nohám.

ANGELA: Jdi, obtěžuješ mě —

a papouška
si odnes, kam ti libo.

Odejdi už!

TRUFFALDINO: Ale vaše milostivé vysokoblahorodí ještě neví, že tenhle papoušek dovede mluvit líp a důkladněji než všechny ženské na celém světě. Já dovolím předvésti jeho umění. (*Otočí se k papouškově*) Nuže, vážený papoušku, račte laskavě odpovídat. Jak vám říkají? (*Obrátí se ke královně*) Teď uslyšíte

milostivá královno. (*K papouškovi*) Jak vám říkají? Nu, tak co? (*Papoušek mlčí*) No tak, prosil bych, abyste se vyjádřil! Nechcete prozradit, jak vám říkají? Dobře, tedy povězte aspoň, jak říkají mně. To přece víte, vždyť jste mě v lese sám zavolal. (*Ke královně*) Teď uslyšíte, přemilostivá královno. (*K papouškovi*) Tak prosím! — Nic! Ale, ale... tohle není od vás hezké, pane papoušku. Když se chci s vámi pochlu- bit, mlčíte jako ryba; a tam v lese jste měl hod- nou vyřídilku. Papoušíčku, papoušínečku zlatý, tak mě přece nenechte v bryndě a promluvte aspoň slo- vičko! Teď uslyšíte, milostivá královno.

ANGELA: Jdi, povídám ti;

toužím býti sama.

TRUFFALDINO (*k papouškovi*): Ty nemilosrdný, čer- lovský papouši! Tak ty tak? A kde jsou teď ty pra- chy, které jsi mi sliboval, když tě donesu ke králov- ně, co? Kdybys nebyl pták, víš, tak bych ti řek', že jsi dobytek!

V ý s t u p 8.

Stráž a předešlí

STRAŽ: S dovolením, vaše veličenstvo.

ANGELA: Co zde chceš?

TRUFFALDINO: Ach, milostpaní královno, neračte to tomu dobrákovi mít za zlé. Jistě že ho poslal za mnou pan král, aby mi vyplatil deset tisíc dukátů spropit- něho za to, že jsem udatně skolil zde přítomného je- lena, prosím, jelena s bílou lysinkou na čele. Tedy neračte se horšit, a vy, bodrý muži, sázejte dukáty!

STRAŽ: Král poručil mi,
abych do vězení
ho odvedl. Je
v podezření, prosím,
že smrt Tartagliovu
má na svědomí.

Tak nemějte mi za zlé.
Syp se, lotře!

(Popadne ho za rameno)

TRUFFALDINO: Cože? To má být odměna za to, že jsem dopravil sem toho jelena?

ANGELA: Jak? Zde v mé komnatě?

Což se to sluší?

STRÁŽ: Král velí, poslouchám.

Běž, kašpare!

K tvým tatrmanům není čas!

Tak alou!

(Odvleká ho)

TRUFFALDINO (křičí): Takhle se nakládá s takovou poctivou duší jako jsem já? A tohle mi našeptal ten papoušek, ten papuán, abych se přihlásil u královského dvora. Čert vem papouška! Čert vem královnu! Čert vem jelena! A čert vem tuhle komedii, ve které je poctivost tak utlačována! Fuj! (Zajdou)

V ý s t u p 9.

Angela sama

ANGELA: Král řadí hůř a hůř. —

Já ubohá!

Již čekám, že i

na mne v brzku dojde

a smrtí mou že tyranství

se skončí.

V ý s t u p 10.

Deramo jako stařec a Angela

DERAMO (v úkrytu):

Ach, neplač, živote

můj drahý! Sladká

má ženo, setři slzy!

ANGELA:

Co to slyším?

(Překvapena a poděšena)

Tot králův hlas!

(z úkrytu):

Tak jest, to vskutku hlas
je tvého chotě,

duše nevinná.

ANGELA

(překvapena ještě víc):

Jak? — Snad ten papoušek?

Ne, jak by mohl —

DERAMO

(vystoupí a vztahuje třesoucí se ruku
k Angele):

Ó, nesmiš lekat se

a ne se štitit,

má lásko, prosím tě.

ANGELA

(zmatena a rozechvěna):

Ach, starče, pověz,

kdo vpustil tě sem?

Kdopak jsi? Co pravíš?

(Stranou)

Ten jistě skrýval se tu,

aby vyslechl

mé nářky a je

doneš Deramovi.

(K němu)

Pryč, starče zlý,

sic moji sluhové...

(Chce volat)

DERAMO: Ó, zadrž, proboha,

Angelo, slyš mě!

(Stranou)

Ach, ona se mne štítí,

a to právem.

Derama svého

nepoznává ve mně.

(K Angele)

Angelo, rci, vše

na té hrozně larvě

se hnusí ti? Nic

na mně nenalézáš?
 Nic, co by odpor nebudilo?
 ANGELA: Jaké
 to řeči, starče,
 bez smyslů: co chceš?
 DERAMO: Že beze smyslů jsem?
 Rci, duše moje,
 zda král se tobě
 nezdá jaksi jiný,
 než včera byl?
 ANGELA (překvapena):
 Ó Bože, co to slyším?
 Nač otázky ty,
 nešťastníče, pověz,
 kdo uložil ti
 tázat se mne na to?
 DERAMO: Jsem věru nešťastník!
 Snad vzpomeneš si,
 že tvůj Deramo,
 rozбив zázračnou
 svou sochu, děl:
 Dvě čárna tajemství
 jsem dostal od mága,
 to z nich je jedno
 a druhé ještě
 ponechám si.
 ANGELA (ještě užasleji):
 Pravda,
 to řekl. Ale jak
 to všechno víš?
 Já ubohá! Jak
 hrozných pochyb vírem
 jsem zmítána!
 DERAMO: A vzpomínáš, Angelo,
 jak tvůj Deramo
 v komnatě tvé tajné
 dnes ráno o maličké
 skvrnce černé,

již na řadrech máš,
 žertem prohodil,
 že ubírá ti na kráse?
 (Angela, slyšíc to, jeví nesmírný úžas; De-
 ramo žalostně pokračuje)
 Víc mnohem
 a větších poskvrn
 právě ohyzdnosti
 teď má tvůj manžel,
 že Angela jeho
 jej nepoznává,
 jak by prstem smrti
 byl dotčen, zbaven
 mládí, krásy, říše!
 (Pláče)
 ANGELA (vzrušena přiblíží se k němu):
 Co pravíš, starče? —
 Běda, co to slyším?
 Rci znova, opakuj...
 DERAMO (sbíraje síly):
 Angelo, věz...
 Ó nebe, dej, by
 pravdivým se zdálo
 z mých rtů, co pravdou
 je. Angelo, věz,
 že já jsem tvůj
 Deramo, zakletý
 v tom hnusném těle!
 V těle mém se skrývá
 duch zrádného Tartaglii
 mocí kouzla.
 Já příliš věřil mu,
 má ženo drahá,
 a do smrti teď
 budu oplakávat
 svou slabost neblahou.
 ANGELA: Ach, starče, jak by
 jen byla možná

podivná tak změna?
 Však to je vskutku
 hlas i způsob řeči,
 jež ve zvyku měl
 velký duch Deramův.
 Deramo, cítím, že
 jste můj Deramo!
(Vezme ho za ruku)
 DERAMO: Nuž, miluješ mě
 ještě, srdce moje,
 a neděsí tě
 ohavné to tělo?
 Ó, vzácná duše,
 velká, krásná duše!
(Líbá ji ruku)
 ANGELA: Leč jaký div to,
 vy s tak děsnou tváří,
 Tartaglia králem,
 ten Tartaglia, který
 byl nalezen jak
 mrtvola a spálen!
 Jak neuvěřitelné! —
 Nechápu to,
 jen děs a úzkost
 cítím na dně duše.
 Ach, poznala jsem
 dobře, duch Deramův
 že nedlí v jeho těle!
 DERAMO: Probůh, neplač,
 Angelo, zvětšuješ
 tím jen má muka.
 Rci pouze, zda
 ten zrádce u tebe
 v mé podobě...
 Ach, neříkej mi nic!
 Ach, zamlč raděj
 hoře mé... a hanbul
 ANGELA: Deramo, neměj strach.

Tvé krásné tělo,
 můj drahý, tvého
 ducha zbavené
 já zavrhl jsem,
 slyšíš, pohrdla jím.
 Tartaglia zrádný
 zuří, řádí, běsní;
 můj bratr s otcem úpí
 ve vězení,
 a krutost tyрана
 už volá k nebi...
 Já zjevím podvod
 jeho, vzbouřím lidi.
 Nechť bídík zhyne...
(Chce odejít)
 DERAMO: Zadrž, duše drahá,
 vše zhatila bys!
 Kdo by ti dal víru?
 Jen jedinou mám naději.
 Mne pomstít
 jen Angelina
 věrná láska může,
 já na ni spoléhám.
 Jej snaž se přimět,
 by dal ti důkaz
 kouzelné své moci
 a proměnil se v jinou
 podobu;
 jak opustí pak
 schránku mého těla,
 já vrátím se
 v ně zpět.
 ANGELA: Chci zkusit všechno,
 můj choti, abych
 vysvobodila tě,
 to věř mi!
 DERAMO: Poklade můj drahý, slyším
 však zrádcův hlas.

Ó sílo, sílo, kde jsi?
 Kam poděla ses mi?
 Proč opustilas
 mé údy, když
 můj duch tak hněvem plane
 a pomstychtivostí,
 již ukojit
 mé tělo slabé jest?
 Což musím skrýt
 se před ním?
 Má Angelo, neopouštěj
 Derama svého ...
 (Vezme ji za ruku)
 Užij výmluvnosti
 své veškeré,
 však zapřísahám tebe,
 jen jeho laskání
 se nepoddávej,
 ni přiblížit se
 k tobě nedovol mu.
 Co můžeš, dělej ...
 jen mi zůstaň věrná!
 (Skryje se)
 ANGELA: Jdi, skryj se, on
 se blíží. Počinání
 mé sleduj z úkrytu.
 Teď pryč! Už jde.

V ý s t u p 11.

*Tartaglia jako král, za ním stráž, Angela a Durandarte
jako papoušek*

TARTAGLIA

(prohlíží jelena, k sobě):
 Tak už je po jelenu.
 Je to on.
 Leč Truffaldino

sám ho neskolil.
 Mám skoro podezření ...
 obavu, že ...
 Ne, před čím? Všichni
 třeste se, jsem král!
 ANGELA (k sobě):
 Mé srdce, vzmuž se,
 vzchop se k přetvářce!

TARTAGLIA

(k sobě):
 Teď k štěstí chybí mi
 jen její láska.
 Ha, cítím, jak se
 vašeň ve mně bouří!
 Nuž, pokus poslední.
 (K Angele)
 Angelo drahá,
 už vás to přešlo,
 nechávat mě tak,
 bych láskou uschnul?
 Jsou ty vrtochy
 už pryč, jež
 zavíraly vaše srdce
 mi na zámek?
 (Stranou)

ANGELA:

Já roztomileji
 s ní mluvit nemohu.
 Můj pane, nebe
 jsem prosila,
 by toho mámení
 mě zbavilo, jež
 celý život můj
 by mohlo otrávit.
 Já dělám si:
 Angelo nemoudrá,
 přec miluj toho,
 jenž chová k tobě
 city něžné tak.

To divný blud
tě pronásleduje. —
A tak, Deramo,
znova probouzela
jsem náklonnost
svou k vám.

TARTAGLIA

(*ji bere za ruku*): Ó, výborně!
Má drahá, rád to slyším...

ANGELA

(*k sobě*):

Netvore!

(*K. Tartagliovi*)

Leč jako hrom mě
zkrušila ta zvěst,
že otec můj a bratr
na váš rozkaz
dnes byli jati,
s nimi jiných sto,
a do žaláře vsazení.
Ach, rcete,
tak nelidským že
byl by můj Deramo?

Mé slzy znova
kanou po líci,
jsem opět nešťastna.

(*Předstírá pláč*)

TARTAGLIA

Ach, neplačte,
mé sluníčko, má hvězdičko!
(*Stranou*)

To dobrý
byl prostředek, hle,
kterak náhle změkla.

(*Nahlas*)

Já uvězniti dal je,
má Angelo,
jen abych ztišil lid,
jenž hrozil vzpourou,
když zaslech' o smrti

Tartagliově.

Však buďte jista,
po výsledku krátkém
váš otec i váš bratr
budou volni,
i kdyby měli
na té vraždě podíl.

ANGELA

(*stranou*):

Ach, zrádce!

TARTAGLIA:

Jestliže pak jejich volnost
je prostředkem,
jenž dá mi vaši lásku,
jsou svobodni.
(*Ke stráži*)

Hej, Pantalon s Leandrem
ať hned jsou propuštěni
na svobodu!

(*Stráž odejde*)

ANGELA:

Svou vlídností, Deramo,
ničím jiným,
zpět získáte mé srdce.
Počínám
vás opět milovat.

TARTAGLIA

(*s největší něžností*):

Ó vy mé nebe,
jen žádejte, co chcete!
Přemýšlejte!
Já dám vám všechno!
Pro vás učiním

vše na světě!

ANGELA

(*staví se roztomilou*):

Můj choti nejdražší,
už málo chybí jen,
a budu vaše.
Leandro, bratr můj,

má rád Clarici,
 ji za chof dejte mu.
(Stráž se mezitím vrátí)
 TARTAGLIA
(v nejvyšším zanícení):
 Och, och, och, och.
 Necht má Clarici
 a s ní všechny zámky
 mé ostrovní;
 teď pojďme. Má Angelo!
(Bere ji pod paží)
 ANGELA: Ne, můj Deramo,
 ještě jednu prosbu.
 TARTAGLIA:
 Ach, holubičko,
 už mě netrapte!
 Jen žádejte, co chcete ...
 a pak jdem.
 ANGELA *(tiše k němu):*
 Pryč pošlete tu stráž.
 TARTAGLIA:
 Teď jděte ven!
 ANGELA: Vy na znamení lásky
 své dnes ráno
 jste svěřil mi,
 jak čárnou máte moc
 svou měnit podobu
 a v jiné tělo
 svou duši přenášet.
 Ó, podejte
 mi, prosím, důkaz
 této vaší moci.
 TARTAGLIA
(stranou, zaražen):
 Och já, Deramo
 zradil manželce
 své tajemství!
 ANGELA: Mně ráno zdálo se,

že ochoten jste
 mi to ukázat.
 Či bojíte se,
 že bych nemlčela?
 TARTAGLIA:
 To ne.
(Stranou)
 Toť příliš ...
 Skoro začínám
 mít podezření. Pozor!
(K Angele)
 Také v tom
 vám učiním,
 má drahá, po vůli.
 Však po tolika
 důkazech mé lásky,
 já myslím,
 mohla byste povolit
 vy mně též něco.
 Vždyť jsem přec váš muž!
 ANGELA: Deramo, buďte jist,
 jak obdržím
 tu milost od vás,
 na důkazy lásky
 své k svému muži
 skoupá nebudu.
 TARTAGLIA:
 Dřív lásku vaši —
 a pak ukáži
 vám pokus
 s tímto mrtvým jelenem.
 ANGELA: Ne, ukažte to hned,
 a pak jsem vaše.
 TARTAGLIA
(ji obejmě násilím):
 Ah, už toho mám dost.
 Jste nevďěčná.
 Když chci, pak musíte.

ANGELA *(k sobě v úzkosti):*
 Ach, marné bylo
 mé úsilí! Já nešťastná!
(K Tartagliovi)
 Deramo,
 já zaklínám vás!

TARTAGLIA
(ji odvléká):
 K čemu zaklínání!
 Teď se mnou půjdete!

ANGELA *(bráníc se):*
 Och, och, Deramo!
 Ó muka! Bože můj! Deramo!

V ý s t u p 12.
Deramo a předešlí; později obě strážé

DERAMO *(z úkrytu):*
 Zadrž
 ty zrádce! Padouchu,
 hned ruce pryč!

TARTAGLIA
(k sobě, zaražen):
 Ten hlas! Jsem ztracen!
(Pustí leknutím Angelu)
 To je králův hlas!
(K Angele)
 Ach, zmije! Skryla
 jsi tu vrahy na mne?
 Však neujdou mi. Běda jim! —
 I tobě!
(Jde k místu, kde je skryt Deramo a tasí dýku)

ANGELA: Ó, žel... Ó, třikrát žel...
 Já umírám.
(Padne ve mdlobách)

TARTAGLIA
(se vrací s vytasenou dýkou, vleka Derama jako starce. Zuřivě):
 Teď pověz mi, kdo jsi,
 ty zrádný starče!
 Rci, kde ses tady vzal!
 Mluv, sic ti vrazím
 nůž do chřtánu!

DERAMO: Ty zrádce, věz, kdo jsem:
 Deramo, král tvůj,
 stojí před tebou.
 Mé štědrosti si vzpomeň!
 Chceš-li tomu,
 nuž, zab mě!
 Nebesa již pomstí mě!

TARTAGLIA
(zmaten k sobě):
 Ach, toho dědka
 poznávám. Toť ten,
 jež na lovu jsem skolil.
 Proč jsem jen
 tam nechal tělo ležet!
 To se však
 dá ještě spravit.
(K Deramovi)
 Zemři, prolhaný
 ty starče, smrti
 zaplatíš svá slova!
(Chce jej zabít. Náhle se ozve zadunění hromu. Deramo i Tartaglia se skácejí. Angela za hřmotu procitne ze mdlob. Durandarte jako papoušek promluví)

DURANDARTE:
 Své divy konej,
 Prozřetelnost věčná,
 a ochraň nevinnost;
 nechť zbaveno je
 mé tělo peří;

chvíle nadešla!
(*Papoušek se promění v člověka. Postoupí kupředu s kouzelnou svou holí. K Deramovi*)

Deramo nevinný,
buď beze strachu!

(*K Tartagliovi*)

Tartaglio, zrádný sluho,
ty se třes!

(*K Angele*)

Angelo, milující
ctnostná ženo,
ty upokoj se!

Budeš pomstěna.

DERAMO (*žalostně*):

Angelo, kouzlem
jsem ti zachován,
leč v jaké hnusné podobě...

ANGELA:

Buď kliden;
tvůj krásný duch
i tělo krásným činí.

TARTAGLIA:

Proč já bych ještě
nemohl vše zvrtnout?
Hej, ministři a vojáci,
sem ke mně,
váš král je zrazen!

DURANDARTE:

Nikdo neslyší tě.
Ty věz, Tartaglio:
podle krásné duše
se pozná člověk.
Aby však Deramo
i vnější krásou
oslnil zrak světa,
(*mocným hlasem*)
nechtě podoba vás obou
promění se!

A všechen králův trud
ať tebe stihne!

Deramo znova štěstí měj.

jež vzals mu!

Ty pykej, zlosyne!

Vy radujte se!

(*Udeří holí o zem. Hromový úder. Scéna se zatmí. Když se opět rozsvětlí, stojí tu Deramo ve své pravé podobě na místě, kde stál dřív jako stařec; na místě, kde stál Tartaglia, stojí oživlý jelen a tělo starého venkovana leží na nosítkách, na nichž ležel jelen*)

ANGELA: Co vidím? Můj Deramo...

DERAMO: Má Angelo!

(*Objetí*)

DURANDARTE:

Jste zase svoji.

Bídník ve zvířecí
podobě nechat trávit
zbytek žití.

Deramo, ty se

znova nyní ujmi
své moci královské,
bys urovnal
vše, co zde ještě
urovnati zbývá.

DERAMO: Toť pravda; nejdřív
povinnost —

(*k Angele*) pak láska.

Hej, strážé!

(*Vejdou dva muži*)

Pantalon a jeho syn,
Clarice s nimi,

ať sem přijdou ke mně!

A všichni ti, kdož
na královský rozkaz
dnes do vězení

byli uvrženi,
ať propuštění jsou
a za bezpráví,
jež utrpěli,
každý obdrží
sto ryzích dukátů!
(První stráž odejde)
Ten jelen zde
buď umístěn v mém
parku zámeckém,
tam živen buď,
a přísný stihl trest
by každého, kdo
ublížil by mu!
(Durandarte pozvedne kouzelnou hůl. Jelen poslušně vyjde, druhá stráž za ním)
A nyní ještě třeba
usmířiti
ty, jimž on v podobě
mé ukřivdil.

PRVNÍ STRÁŽ

(se vrací):
Vše vyřízeno, vaše veličenstvo.

DERAMO: Tu mrtvolu zde
odnese a zítra
ať slavný pohřeb
je jí vypraven.
(Stráže odnášejí mrtvolu na nosítkách)

V ý s t u p 13.

Pantalon, Leandro, Clarice a předešli tři

PANTALON

(kleká před králem):
Můj pane!

DERAMO: Můj věrný, vstaňte

a mně promiňte
ta muka, jež jsem
způsobil vám dnes
i synu vašemu.
Vše bylo kouzlo,
jež jímalo nás
ve svém zajetí.
Teď, prosím, oba
zapomeňte na to
jak na sen, těžký sic,
však pouhý sen.

PANTALON:

Toť opět starý,
dobrý náš Deramo!

DERAMO: Clarice, vím to,
vám že zapomenout
tak snadno není —
otce ztratila jste.

CLARICE (smutně):
Ach, králi...

DERAMO: Slyšte, já vám
budu otcem.
A abych zadržel
proud vašich slz,
buď útěchou vám
náruč Leandrova.
Je vašim.

CLARICE: Pane můj!

LEANDRO (blažen): Ó, veličenstvo!

PANTALON: Můj pane, děkuji vám za ty dvě děti. Nic
lepšího jste nemohl udělat. (K milencům) No, tak teď
máte, co si srdce přálo. Honem si dejte po hubičce!
(Leandro a Clarice se obejmou)

DERAMO: A ty, ó velký mágu
Durandarte,
mou říš i se mnou
samým vezmi v dík!

DURANDARTE:

Mně žádné říše
 netřeba, Deramo;
a nejsem také mocným
 mágem již,
dnes končím svoje
 kouzla. Žijte blaze!

(Zmizí v pozadí)

DERAMO: Vy žasnete snad,
 přátelé, jak žasli
jste asi nad mou
 nelidskostí též.
Jak pravím, kouzlo
 způsobilo vše,
to kouzlo, které
 mocný Durandarte
teď zlomil. Nyní
 všichni k hostině!
Tam z dnešních
 divů uslyšíte víc.
*(Odchází s Angelou, za nimi Leandro
s Claricí, nakonec Pantalón)*

V ý s t u p 14.
Truffaldino a Smeraldina

*(Zadní část kabinetu se zakryje záclonou. Před ní
vyjde s jedné strany Truffaldino, s druhé Smeraldina.
Setkají se)*

SMERALDINA: Ach!

TRUFFALDINO: Och!

SMERALDINA: Ach, Truffaldino, kdybys věděl, co jsem
vytrpěla!

TRUFFALDINO: Ó já, to jistě nebylo nic proti tomu,
co jsem zkusil já!

SMERALDINA: Byla jsem uvržena pro nic za nic do
ztuhlé díry...

TRUFFALDINO: Cože, ty také?

SMERALDINA: Ach, ano. Bylo to strašné. Lezli tam
pavouci —

TRUFFALDINO: — a švábi —

SMERALDINA: — potkani —

TRUFFALDINO: — a krysy. Brrr!

SMERALDINA: Celou hodinu jsem tam byla!

TRUFFALDINO: Já taky! Ale to je báječná shoda! To
jsme tedy bručeli v stejnou dobu!

SMERALDINA: Ale před chvílí se otevřely dveře —

TRUFFALDINO: Starý žalárník vstrčil do nich nos —

SMERALDINA: A oznámil mi, že jsem propuštěna.

TRUFFALDINO: Mně taky! Docela na fous tak!

SMERALDINA: A řekl mi, že v odměnu za to, co jsem
zkusila, dostanu od pana krále sto dukátů na dřevo.

TRUFFALDINO: Ale zrovna to taky řekl mně!

SMERALDINA: Poslouchej, Truffaldino! Víš to, že bu-
de svatba?

TRUFFALDINO: Dej pokoj! Čípak?

SMERALDINA: Pana Leandra se slečnou Claricí.

TRUFFALDINO: Tak se přece dostanou. Však to byla
láska jako trám!

SMERALDINA *(vzdychne)*: Ach jo! Jak jsou asi šťastni!

TRUFFALDINO: Jdi, snad bys jim nezáviděla! Vždyť
ty se svým stem dukátů můžeš teď udělat nóbl partii.

SMERALDINA: Však ty taky.

TRUFFALDINO: No, to si myslím! *(Pausa)*

SMERALDINA: Poslouchej, Truffaldino, víd, že jedno
sto a ještě jedno sto jsou dvě stě?

TRUFFALDINO: To — to máš pravdu.

SMERALDINA: A víd, že dvě stě je víc než jedno sto?

TRUFFALDINO: To máš docela pravdu, holka. Tak ty
myslíš, že bychom ty peníze mohli dát dohromady?

SMERALDINA: Podívej se, Truffaldinku, teď máme sto
dukátů, potom budeme mít dvě stě.

TRUFFALDINO: A když máme každý stejně, nikdo ne-
může říci, že se bereme pro peníze.

SMERALDINA: Truffaldinečku! *(Padne mu kolem krku)*

TRUFFALDINO: Esmeraldičko! (*Mlaskají hubičky*)
SMERALDINA (*se náhle podívá do obecenstva*): Jéje,
koukni, co lidí se na nás dívá! Já se stydím!
TRUFFALDINO: Stáhněte oponu, slyšíte! Tohle už do
hry nepatří.

(*Opona spadne*)

K o n e c h r y

DRAMATURGICKÉ A REŽIJNÍ POZNÁMKY

Moskevské Státní ústřední divadlo loutek pod vedením S. V. Obrazcova hrálo na svém zájezdu do Československa v roce 1948 mezi jinými vybranými hrami ze svého repertoáru i hru Carla Gozziho „Král jelenem“ v úpravě Jevgenije Speranského. Tato inscenace, již řadu let slavící úspěchy na domácím moskevském jevišti, setkala se i u nás v Československu s nadšeným obdivem. Diváci, loutkářští zasvěcenci i laičové, obdivovali stejnou měrou švih a půvab dokonalého provedení i znamenitou textovou předlohu; ale zejména byla oceňována dramaturgická vynalézavost divadla. Gozziho hra „Král jelenem“ je opravdu jako stvořená pro loutkové jeviště: postavy, které v ní vystupují, jsou typy z commedie dell'arte — a je jasné, že právě loutky žádají co největší míru typisace; hra je fantastická pohádka — a pohádka přece nejdokonaleji vyznívá právě na loutkovém jevišti. I když Gozzi jistě tuto hru nepsal pro loutky, můžeme směle tvrdit, že je dnes proveditelná jedině loutkami: který jiný divadelní žánr by se mohl tak snadno a přirozeně vyrovnat se všemi těmi proměnami a převtělováními, které jsou přece ve hře tak důležité, na nichž je založena hlavní zápletka? A tyto efektní nápady nejsou samoučelné, nikoli, slouží k vyjádření krásných a zajímavých myšlenek. Proto se mohla stát z Gozziho hry v provedení moskevských loutkářů dokonalá, plně loutková inscenace, a moskevští sklidili za strhující provedení i za dramaturgickou invenci zaslouženou chválu.

Ale jen hrstka loutkářských odborníků věděla, že i československá loutkářská dramaturgie se může pochlubit loutkovou úpravou této Gozziho hry, úpravou, která je znamenitá a je dokonce o mnoho starší než její moskevská sestra. Už r. 1925 vybral Vašek Sojka Gozziho „Krále jelenem“ pro Loutkové divadlo Umělecké výchovy v Praze na Vinohradech, kde byl tehdy